

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра національної безпеки та політології
Лабораторія досліджень гібридних загроз національній безпеці



WARN: Академічна протидія гібридним загрозам



*Моделювання та аналіз процесів інформаційної війни як
інструмент захисту демократії в ЄС та протидії загрозам*

ГІБРИДНІ ВІЙНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА

збірник тез доповідей Всеукраїнської студентсько-аспірантської
науково-практичної конференції
(11 грудня 2025 року)

Острого
2026

УДК 327
ББК 66.4я43

Гібридні війни та світова політика : збірник тез доповідей Всеукраїнської студентсько-аспірантської науково-практичної конференції (11 грудня 2025 року) [Електронний ресурс] / А. Атаманенко. (гол. ред.), Н. Мартинюк (відп. секр.). Острого : Національний університет «Острозька академія», 2026. 114 с.

Рекомендовано до друку рішенням Ради Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та національної безпеки Національного університету «Острозька академія» (Протокол № 9 від 18.03.2026 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Дем'янчук Ольга – доктор економічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту міжнародних відносин та національної безпеки Національного університету «Острозька академія».

Романов Микола – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри національної безпеки та політології Національного університету «Острозька академія».

Атаманенко Алла – доктор історичних наук, професор, керівник Лабораторії досліджень гібридних загроз національній безпеці Національного університету «Острозька академія» (головний редактор).

Конопка Наталія – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія».

Мартинюк Назар – викладач кафедри національної безпеки та політології Національного університету «Острозька академія» (відповідальний секретар).

Стретович Дмитро – аспірант кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія».

У збірнику тез доповідей Всеукраїнської студентсько-аспірантської науково-практичної конференції «Гібридні війни та світова політика», що відбулася в Національному університеті «Острозька академія» (11 грудня 2025 р.), опубліковано доповіді, присвячені актуальним проблемам, пов'язаним з гібридними загрозами сучасного світу. Тексти опубліковано в авторському редагуванні.

© Лабораторія досліджень гібридних загроз національній безпеці
Національного університету «Острозька академія», 2026

© Автори тез, 2026

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНА ПРОТИДІЯ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ. МІЖНАРОДНА ТА РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ПРОТИСТОЯНЬ

Віталій Алєйник, Микола Іванов.

Формування соціально-політичної стійкості через засоби масової комунікації: український досвід і уроки для європейських держав у контексті гібридних загроз.....7

Ярослав Буркут.

Роль КНР у трансформації безпеки Південнокитайського моря на сучасному етапі.....14

Анастасія Стрельченко.

Сучасні виклики для європейської безпеки в інформаційній сфері.....17

Аліна Музичук.

Модель стійкості Великобританії в умовах гібридних загроз: уроки для України..... 22

Дарина Хоміна.

Югославські війни як предвісник сучасних гібридних конфліктів.28

Ігор Татарин.

Гібридні загрози для Туреччини..... 32

Олена Любінецька-Кривошей.

Ядерний тероризм РФ в умовах тривалої війни – шляхи міжнародної протидії загрозам.....36

ВИКЛИКИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ. ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОТИДІЇ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ

Сергій Кушнірук.

Системи кризового менеджменту як інструмент раннього виявлення гібридних загроз у мінливому безпековому середовищі.....43

Денис Юрковський, Олена Пістракевич.

Українські меми як інструмент розвінчання російської пропаганди.....49

Поліна Полякова.

Роль українських журналістів у протидії дезінформації в умовах російсько-української війни..... 53

Павло Бакусько.

Національна ідентичність як ключовий об'єкт гібридної агресії росії проти України.....58

Тетяна Бакусько.

Дефіцит стратегічного планування та координації у секторі безпеки і оборони України як об'єкт експлуатації гібридних впливів.....62

Сергій Москалюк.

Забезпечення прав людини в умовах воєнного стану: вітчизняна практика та виклики для національної безпеки.....65

Дарина Ружицька.

Публічна дипломатія діаспори як інструмент протидії інформаційній агресії.....70

Катерина Денищич.

Спортивна активність ветеранів як елемент публічної дипломатії України на тлі тривалої гібридної війни.....74

Михайло Акімов.

Правовийна між російською федерацією та Україною (на прикладі протистояння в інтерполі).....77

Роман Мулик.

Нормативно-правове регулювання діяльності Української православної церкви: оцінка ефективності законодавчих заходів в умовах воєнного стану.....81

Назар Приймак.

Формування національної стійкості у сфері енергетичної безпеки України.....84

**ІНФОРМАЦІЙНА ТА КІБЕРСКЛАДОВІ ГІБРИДНИХ
ПРОТИСТОЯНЬ**

Анастасія Стрельченко.

Стратегічні комунікації в епоху інформаційних воєн.....89

Микита Білоусов.

Ініціатива ЄС «Cyber Shield» («Кіберщит»): загальна характеристика.....93

Олександр Чікал.

Штучний інтелект як інструмент дезінформації росією у контексті російсько-української війни.....98

Максим Семенюк.

Пропаганда як ключовий інструмент гібридної війни: український досвід протидії.....102

Ярослав Буркут.

Медіавплив КНР у Південно-Східній Азії як інструмент «м'якої сили» Китаю в регіоні.....105

Вікторія Гринько.

Протидія дезінформації як елемент інформаційної політики України у 2022–2024 рр.....108

**МІЖНАРОДНА ПРОТИДІЯ ГІБРИДНИМ
ЗАГРОЗАМ. МІЖНАРОДНА ТА
РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ
ГІБРИДНИХ ПРОТИСТОЯНЬ**

Віталій АЛЕЙНИК,

аспірант

*Чорноморського національного університету
імені Петра Могили*

Микола ІВАНОВ,

доктор політичних наук, професор,

*професор Чорноморського національного університету
імені Петра Могили*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЧЕРЕЗ ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД І УРОКИ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ У КОНТЕКСТІ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

В умовах глобальної геополітичної турбулентності й перманентної трансформації системи міжнародної безпеки та формування нового світопорядку, інформаційний простір остаточно закріпився як важлива арена протистояння в найрізноманітніших вимірах і площинах (економічній, технологічній, військовій, когнітивній тощо). Сучасні гібридні конфлікти характеризуються зміщенням (або ж їх поєднанням) акцентів із кінетичного протистояння в когнітивний вимір, де засоби масової комунікації (ЗМК) виступають не лише ретрансляторами та інтерпретаторами рішень, політик, подій, а й ключовими інструментами (а подекуди й акторами) конструювання соціально-політичної реальності. Для сучасних європейських демократій здатність інформаційної екосистеми протистояти деструктивним зовнішнім впливам стає важливим маркером інституційної дієздатності й спроможності держави та міждержавних об'єднань і союзів.

У окресленому контексті феномен соціально-політичної стійкості набуває особливого значення. Безумовно, він виходить за межі пасивного захисту й поступово трансформується в динамічну здатність європейських суспільств зберігати згуртованість, критичне

мислення, керованість управлінських процесів і прихильність до висхідних демократичних цінностей під тиском екстремальних загроз і в умовах непередбачуваності та невизначеності. Досвід України, починаючи з 2014 року й дотепер, демонструє унікальний емпіричний кейс, де ЗМК (від конкретних представників відомств/інституцій, громадських діячів, блогерів і мережевих спільнот у нових медіа до традиційних телеканалів) стали однією з визначальних компонентів національного спротиву й поштовхом до трансформації політичної свідомості українського суспільства.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю ґрунтовного наукового осмислення української моделі інформаційної резистентності. На відміну від директивних моделей, притаманних автократіям, українська ж натомість демонструє можливості та особливості (хоча звісно зі своїми вадами та викликами) горизонтальної взаємодії держави, медіасередовища та громадянського суспільства. Цей досвід є критично важливим для країн Євросоюзу та всіх держав-сусідів України, котрі все частіше стикаються з гібридними викликами, що наростають. Серед них, безумовно, варто виділити дезінформаційні кампанії, спроби соціальної поляризації та підриву довіри до наявних демократичних інституцій, кібератаки, дроніві загрози тощо.

Відтак, метою даної доповіді є висвітлення важливості комунікативної складової в протидії гібридним загрозам, а також оцінка ролі засобів масової комунікації в умовах сучасних гібридних викликів. На прикладі українського досвіду пропонується окреслити специфіку трансформації медіаландшафту та його впливу на соціально-політичну стійкість суспільства. Також, завданням є узагальнення практичних уроків, які можуть бути враховані при формуванні безпекової політики європейських держав.

Теоретичним підґрунтям для аналізу зазначеної проблематики слугує комплексне розуміння природи сучасного протистояння. У вітчизняній політичній науці (зокрема, у працях колективу авторів під керівництвом В. Горбуліна) гібридні загрози визначаються як синергетичні загрози, породжені змінами у глобальному безпековому середовищі. Вони виникають унаслідок можливості одночасного поєднання застосування традиційних конвенційних

збройних методів із нетрадиційними засобами насильства (ірегулярного, дезорганізаційного, терористичного, кримінального тощо). Ці методи діють сукупно з перетворюваними на зброю традиційно невійськовими засобами впливу (дипломатичними, інформаційними, економічними та ін.). Саме таке синхронне поєднання конвенційних і неконвенційних засобів створює взаємно підсилювальний руйнівний ефект [1, с. 490].

Аналізуючи природу гібридних загроз крізь призму наведеного визначення, можна констатувати, що Російська Федерація (далі РФ) активно імплементує стратегію «керованої ескалації». Ключову роль у цьому процесі відіграє не лише наявність військового потенціалу, а і його постійна медіатизація та медійне просування, що проявляється в цілеспрямованій демонстрації військово-технічної та технологічної могутності, супроводжуваній наративами про непередбачуваність, ірраціональність і готовність до підвищення ставок у конфлікті.

Цей підхід доцільно розглядати крізь призму теорії рефлексивного управління, коли агресор через інформаційні канали нав'язує опоненту (в даному випадку європейським елітам і суспільствам) таку картину світу, котра змушує його діяти в інтересах агресора. Постійна трансляція загрози, яка змушує європейських лідерів безперервно аналізувати межі припустимого ризику (так звані «червоні лінії»), що виснажує наявний управлінський ресурс, деструктивно впливає на політичну єдність і унеможливорює своєчасне прийняття ефективних рішень.

Наслідком такої стратегії стає створення конфліктогенного середовища всередині самого Євросоюзу та інших країн Європи. Інформаційний тиск провокує внутрішні дискусії щодо тактики та стратегії реагування, пропорційності воєнних відповідей, доцільності й обсягу військової та фінансової допомоги Україні, доцільності мілітаризації економіки та розширення бюджетів на оборонні потреби. Таким чином, через механізми масової комунікації агресор намагається досягти політичної дестабілізації та розмивання єдності західних демократій ще до моменту гіпотетичного кінетичного зіткнення.

Окремим важливим треком гібридного впливу РФ є інструменталізація об'єктивно наявних наразі внутрішніх суперечностей у політико-ідеологічній та зовнішньополітичній площині всередині євроатлантичної спільноти. Йдеться про використання реальної гетерогенності політичних, економічних, безпекових інтересів держав-членів ЄС і НАТО, а також різного рівня їхньої готовності до сприйняття екзистенційних загроз.

У фокусі уваги опиняється проблематика дієвості статті 5 Вашингтонського договору в умовах конвенційної війни високої інтенсивності. Російська сторона через офіційну риторику та медіаканали актуалізує цілком прагматичне питання про те, наскільки автоматичним буде механізм колективної оборони у випадку нападу на країни східного флангу (Польщу, країни Балтії тощо). Під сумнів ставиться політична воля держав, географічно віддалених від зони потенційного конфлікту, вступати у пряме воєнне зіткнення заради союзників, ризикуючи власною безпекою.

Така постановка питання не є безпідставною маніпуляцією, а апелює до реальних дискусій у західних суспільствах щодо меж суверенітету та пріоритетності національних інтересів над союзницькими зобов'язаннями. Експлуатуючи цю невизначеність, РФ стимулює зростання взаємної недовіри між європейськими столицями та посилює відчуття вразливості прикордонних держав.

Ідентифікація зовнішнього походження деструктивних впливів не повинна призводити до стратегічного самозаспокоєння європейських еліт. Той факт, що агресор не обмежується продукуванням симулякрів, а інструменталізує реальні інституційні вразливості та соціополітичні розлами ЄС, вимагає від об'єднаної Європи якісно нового рівня консолідації та посилення власної геополітичної суб'єктності. Пріоритетним завданням постає прискорена інтенсифікація військово-політичного потенціалу в тісній синергії з Україною. Це передбачає не лише нарощування оборонних бюджетів, а й розробку варіативних сценаріїв реагування, зокрема й на випадок дисфункції механізмів колективної безпеки або відмови окремих держав-членів від виконання союзницьких зобов'язань в умовах прямої агресії.

В комунікативній площині емпіричну основу для розробки таких сценаріїв, безперечно, надає аналіз трансформації українського інформаційного простору в 2022–2025 роках. Важливим для подальшого дослідження чинником резистентності стала зміна архітектури медіаспоживання. Мається на увазі перехід від ієрархічної моделі («телебачення») до мережевої («месенджери та соцмережі»). В умовах екзистенційної загрози пріоритетом для аудиторії стала оперативність отримання інформації (про переміщення ворожих військ, окуповані/деокуповані населені пункти, вектори ракетно-дронових загроз тощо), що зумовило масовий відтік користувачів у Telegram-канали та соцмережі.

Ця тенденція дістала емпіричне підтвердження у соціологічних замірах. За даними дослідження Соціологічної групи «Рейтинг» (квітень 2025 року), Telegram остаточно закріпив статус головного джерела інформації про актуальні події: його використовують 52% опитаних. Для порівняння, традиційні інструменти централізованої комунікації, зокрема телемарафон «Єдині новини», регулярно переглядають лише 25% респондентів.

Більше того, фіксується парадоксальна трансформація структури довіри. Рівень недовіри до офіційного телемарафону (39%) перевищує показники довіри до нього, тоді як анонімні або персоніфіковані Telegram-канали користуються відносно вищим кредитом довіри (29%) [3]. Ці дані ілюструють формування феномену «розподіленої довіри», коли суспільство схильне верифікувати реальність не через офіційні вертикальні канали, а через горизонтальні мережі та використання власної інтуїції і досвіду, на які, згідно з опитуванням, покладається третина громадян (34%) при перевірці інформації.

Таким чином, традиційні медіагравці втратили монополію на істину, поступившись місцем горизонтальним зв'язкам. Високий рівень довіри до Збройних Сил України та волонтерської спільноти трансформувався в своєрідний механізм верифікації контенту. Так, суспільство почало сприймати як достовірну ту інформацію, яка підтверджується безпосередніми учасниками подій або авторитетними представниками нішевих спільнот (OSINT-аналітиками, військовими блогерами). Така децентралізація

ускладнила для агресора завдання з дезорієнтації населення, адже «горизонтальні» мережі виявилися значно більш гнучкими та стійкими до інформаційних атак, ніж вертикально інтегровані медіахолдинги.

Водночас, осмислюючи цей феномен, варто звернути увагу й на те, що розподілена довіра, виводячи на перший план питання репутації та відкритості, має і свій «тіньовий бік» [4]. У контексті гібридного протистояння ризик полягає в тому, що платформи для вільного обміну інформацією можуть бути інструменталізовані ворогом. Анонімність і децентралізація, які, безперечно, є перевагами для спротиву, водночас відкривають можливості для агресора (від поширення дезінформації під виглядом «інсайтів» до створення великих фейкових горизонтальних спільнот, що симулюють ту чи іншу громадянську активність).

Для глибшого розуміння природи цих когнітивних вразливостей доцільно звернутися до методології «Red Teaming», що застосовується у військовому плануванні. В спеціалізованому довіднику «Red Team Handbook» (США) акцентується увага на схильності людського мислення до помилкової екстраполяції минулого досвіду, що призводить до ігнорування неоднозначності та неповноцінного усвідомлення асиметрій безпекового середовища. Окремо виділяється проблема недооцінки потенційних загроз через складність факторів впливу, а також схильність до «дзеркального сприйняття», коли власні погляди та переконання помилково проєктуються на іншого актора (навіть на опонента). З огляду на це, в побудові системи стійкості доцільно враховувати принцип, сформульований генералом М. Міллі: «Кожне припущення, яке ми робимо, кожна заява, кожне твердження – кожне з них без винятку має бути поставлене під сумнів» [5, с. 3].

У цьому контексті український кейс має бути ретельно вивчений не лише як історичний прецедент, а й як емпірична база для модернізації європейських безпекових протоколів і комунікативних практик. Ключові уроки українського спротиву мають бути донесені й імplementовані в політичну свідомість європейських суспільств через усе багатоманіття засобів масової комунікації.

Під масовою комунікацією, солідаризуючись із підходом української дослідниці Н. Зражевської, ми розуміємо процес поширення соціальної інформації (тобто позагенетичної, семантичної, яка фіксується в знаках) за допомогою технічних засобів на велику й розташовану в різних місцях аудиторію [2, с. 13]. Водночас критично важливо враховувати, що в умовах сучасних демократій ця аудиторія є політично гетерогенною: вона характеризується полярними ідеологічними поглядами та, відповідно, різними оцінками управлінських рішень і подій.

До процесу комунікації з такою неоднорідною аудиторією мають бути системно залучені, зокрема, й спікери офіційних відомств та інституцій як на рівні окремих європейських держав, так і на рівні ЄС. Це дозволить підготувати свідомість населення до потенційних викликів і до певного рівня нівелювати ефект несподіванки, на який може розраховувати сторона-опонент.

Список використаних джерел:

1. Горбулін, В. П. (заг. ред.). (2017). *Світова гібридна війна: український фронт*. Київ: НІСД.
2. Зражевська, Н. І. (2022). *Теорія медіа та суспільства*. Київ: УН-Т ім. Б. Грінченка.
3. *Українці, довіра до медіа та дезінформація*. (2025, 1 вересня). Rating Group. <https://www.ratinggroup.ua/news/media-aug2025>
4. *Кому можна довіряти? Люди. Лідерство і менеджмент. Культура*. (2018, 11 липня). kmbs (Києво-Могилянська Бізнес-Школа). <https://kmbs.ua/ua/article/komu-mozhna-doviryati>
5. *The Red Team Handbook (Version 9.0)*. Fort Leavenworth: UFMCS, 2019. <https://home.army.mil/wood/application/files/6115/8222/0759/RedTeamHB.pdf>

Ярослав БУРКУТ,

студент

Національного університету «Острозька академія»

РОЛЬ КНР У ТРАНСФОРМАЦІЇ БЕЗПЕКИ ПІВДЕННОКИТАЙСЬКОГО МОРЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

На сучасному етапі Південнокитайське море (ПКМ) стало одним з центрів геополітичного напруження. Це пов'язано з низкою факторів, головним серед яких є боротьба за контроль над морськими логістичними шляхами. У боротьбі за контроль над водами ПКМ зішлись великі регіональні гравці, серед яких КНР, В'єтнам, Малайзія та Філіппіни. Актором, який має власні інтереси у відповідному регіоні також є США. Їх присутність забезпечують військові бази та безпекові домовленості з ключовими гравцями. Збереження напруги в межах ПКМ протягом останніх 12 років призвело до суттєвих змін регіональної системи безпеки, магістральною тенденцією якої став юридичний та військовий тиск Китаю на країни, які претендують на контроль над окремими секторами Південнокитайського моря. ПКМ є критично важливою артерією світової економіки, через яку проходить 33% глобальної торгівлі. Регіон багатий на природні ресурси, включаючи значні поклади нафти й газу та рибні запаси, що забезпечують продовольчу безпеку мільйонів людей [2].

Пекін претендує на 80% акваторії ПКМ в межах «дев'ятипунктирної лінії», обґрунтовуючи це «історичними правами» та необхідністю забезпечення національної безпеки. За допомогою непрозорих заяв і декларацій Китай обґрунтовує власну юрисдикцію над цією територією, спираючись на специфічні наративи. Доведення Пекіном приналежності відповідних територій ґрунтуються на історії. Зокрема, Китай заявив про суверенітет над островами Спратлі, апелюючи до експедицій на острови за часів правління династій Хань і Мін. Цей аргумент наводять у контексті

вторгнення Японії у регіон у ХХ ст., коли Японська імперія зазнала поразки в Другій світовій війні й за Сан-Франциським мирним договором була зобов'язана відмовитися «від усіх прав, правових підстав і претензій на острови Спратлі та Парасельські» без вказівки, на чю саме користь Японія відмовляється від зазначених територій. Це дало підставу кожній з держав регіону окремо претендувати на острови ПКМ [1]. Китай офіційно визначив свої територіальні кордони, опублікувавши в 1948 р. карту, яка включала спірні острови. Це був перший випадок, коли була оприлюднена «дев'ятипунктирна лінія», за допомогою якої Китай заявляє про свої територіальні претензії [3]. В той самий час Китай відмовляється визнавати рішення Гаазького арбітражу 2016 року, яке визнало ці претензії такими, що суперечать Конвенції ООН з морського права [1]. Серед країн, які претендують на відповідну територію також виділяють Бруней, В'єтнам, Тайвань, Індонезію, Малайзію та Філіппіни.

Основною тенденцією сучасного етапу територіального конфлікту є подальше зміцнення китайського контролю над інформаційним простором і водною акваторією, що супроводжується консолідацією держав регіону та міжнародних партнерів у протистоянні такій гібридній експансії. Китай зміщує акцент з традиційної вогневої потужності на досягнення інформаційного домінування. Штучні острови, зокрема рифи Місчіф, Субі та Файєрі-Кросс, функціонують насамперед як центри збору даних для аналізу руху суден і літаків, діяльності іноземних збройних сил, логістичних шляхів, погодніх умов, рибальства та іншої комерційної діяльності у цьому районі. Це дозволяє Пекіну випереджати супротивників у прийнятті рішень [2].

КНР засвоїла уроки російсько-української війни, внісши корективи до плану власного домінування у ПКМ. Ця динаміка відображає доктринальне переконання Національно-визвольної армії Китаю (НВАК) про те, що інформаційна сила не просто рівноцінна, а й більш вирішальна, ніж вогнева потужність і маневреність. Перевага росії в арсеналі звичайних озброєнь не принесла їй перемоги, оскільки Україна перевершила її в інформаційній сфері.

У травні 2025 р. НВАК ввела в експлуатацію морське судно підтримки космічних операцій, спроектоване з оборонними та наступальними протикосмічними можливостями. За даними Алабамського авіаційного університету, це судно може застосовувати некінетичні протикосмічні засоби, такі як лазерне засліплення або глушіння, щоб заплутати, порушити роботу або вивести з ладу шпигунські супутники або супутники раннього попередження, що пролітають над ним [2]. Отже, НВАК готується не тільки до домінування в електромагнітному спектрі, але й до створення загрози для космічних активів будь-якого потенційного супротивника.

Список використаних джерел:

1. Гриценко, А. (2024). *Динаміка конфлікту в Південнокитайському морі*. Національний інститут стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dynamika-konfliktu-v-pivdennokytayskomu-mori>
2. Sasaki, F. (2025). *Space, Maritime Security, and Geopolitics in the South China Sea*. Air University (AU). <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/4266924/space-maritime-security-and-geopolitics-in-the-south-china-sea/>
3. *Nine-dash line*. (n. d.). Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Nine-dash_line

Анастасія СТРЕЛЬЧЕНКО,

студентка

Національного університету «Острозька академія»

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну в Європейському Союзі фіксується помітне зростання активності різноманітних державних та недержавних груп, які займаються шпигунством, дестабілізаційними діями, цілеспрямованими операціями інформаційного впливу та поширенням пропаганди. Особливо активно працюють структури, пов'язані з РФ, які системно атакують критично важливі служби, урядові установи та інформаційні середовища, прагнучи послабити інституційну спроможність та єдність ЄС, а також підірвати суспільну довіру до наднаціональних та національних інституцій. Китайські спецслужби паралельно концентруються на довгострокових розвідувальних операціях, зокрема на проникненні до ланцюгів постачання, доступі до технологічної інфраструктури та поступовому нарощуванні можливостей для стратегічного контролю над даними. Інші держави, наприклад, Іран чи КНДР продовжують здійснювати операції, зумовлені переважно фінансовою вигодою або регіональними геополітичними амбіціями. Характерною рисою цих суб'єктів є використання високоспеціалізованих інструментів і тактики «повільного проникнення» – малопомітних, розтягнутих у часі втручань, які тривалий час залишаються непоміченими в інформаційному просторі. Така стратегія суттєво ускладнює процес виявлення атак та своєчасного реагування на них, створюючи для ЄС новий рівень викликів у сфері інформаційної безпеки.

Ще одним фактором є асиметричні умови ведення таких інформаційних операцій та контроперацій. На відміну від європейських демократій, які діють в межах правових норм, відстоюють свободи та ліберальні принципи і часто обмежені у своїх діях, РФ та інші згадані актори не керуються подібними

«обмеженнями». Це створює структурну нерівність: демократичні держави ЄС змушені балансувати між забезпеченням інформаційної безпеки та гарантуванням громадянських свобод, тоді як авторитарні режими мають можливість застосовувати широкий спектр засобів впливу: від маскуванню джерел фінансування медіа до централізованого виробництва дезінформації та агресивних кібероперацій. Крім того, для авторитарних режимів характерний високий рівень інформаційного захисту через обмеження та бар'єри, які має подолати інформація, аби дійти до кінцевого споживача. Зокрема, це проявляється у системному блокуванні доступу до соцмереж і месенджерів, а також переслідуванню незалежних ЗМІ [3].

ЄС, як об'єднання демократичних країн, не може впроваджувати таку політику з огляду на основоположні європейські цінності: свобода слова, право на вільний доступ до інформації, незалежна діяльність ЗМІ, право на приватність тощо. Саме ці обмеження дають авторитарним режимам структурну перевагу в інформаційній війні: можливість діяти без зовнішнього контролю, без потреби пояснювати свої дії, без зобов'язань прозорості або захисту прав громадян.

Однак демократії повинні навчитись себе захищати, зокрема свій інформаційний і кіберпростір. Це не означає, що Європейський Союз має наслідувати авторитарні практики задля уникнення поразки в інформаційній війні. Йдеться не про обмеження свободи слова як такої, а про розвиток інституційних, правових і технологічних механізмів протидії зовнішньому втручання, дезінформації та ворожим інформаційним операціям. А також наявність політичної волі впроваджувати рішучі заходи політичного характеру у відповідь на системні інформаційні атаки та кібероперації з боку ворожих акторів, зокрема шляхом застосування санкційних механізмів, дипломатичного тиску та обмеження доступу до європейських ринків.

Однак ефективність таких підходів неможливо оцінити без чіткого розуміння фактичного спектра загроз, їхньої інтенсивності та мотивації суб'єктів, які їх здійснюють. Саме з цією метою інституції ЄС здійснюють системний моніторинг інцидентів у сфері

кібер- та інформаційної безпеки. У цьому контексті ключову роль у системному аналізі та координації реагування на загрози відіграє Агентство ЄС з кібербезпеки (ENISA), яке здійснює регулярний моніторинг інцидентів і узагальнює дані про актуальний ландшафт загроз.

1 жовтня 2025 року ENISA опублікувало останнє видання свого звіту «Threat Landscape», в якому зазначено про 4875 інцидентів у сфері кібербезпеки, що сталися в період з 1 липня 2024 року по 30 червня 2025 року [1].

Серед основних категорій загроз в інформаційній сфері з якими стикається ЄС, залежно від мотивації та методів зловмисників:

1. *Хактивізм* (від англ. *hack* – злом та *activism* – активізм), що передбачає використання комп'ютерних мереж та цифрових технологій для просування певних ідей та цілей, що включає кібератаки (DDoS, дефейс сайтів). На відміну від традиційної хакерської діяльності, хактивісти зазвичай не прагнуть фінансової вигоди, а діють з ідеологічних міркувань. Ця категорія домінує за кількістю зафіксованих інцидентів, становлячи майже 80% від загальної кількості.
2. *Кіберзлочинність*. Ця категорія залишається значною загрозою, в основі якої лежать фінансові мотиви. Основним інструментом є програми-вимагачі (*ransomware*), частка яких складає 83,5% серед ідентифікованих шкідливих кодів. Кіберзлочинці також активно використовують програми для крадіжки інформації (*infostealers*) та здійснюють витоки даних.
3. *Діяльність, пов'язана з державами (State-aligned activities)*. Це кібершпигунство та складні довготривалі кампанії, спрямовані на державне управління, транспортну та цифрову інфраструктуру. Основними джерелами таких загроз називаються групи, пов'язані з Росією, Китаєм та КНДР.
4. *Іноземне маніпулювання інформацією та втручання (FIMI)*: Окрема категорія загроз, спрямована на дестабілізацію через поширення дезінформації, фейкових розслідувань та діпфейків, особливо під час виборчих процесів у країнах ЄС.

Загалом ландшафт інформаційних загроз ЄС є багаторівневою системою ризиків різної інтенсивності. Дії хактивістів становлять

низькоінтенсивний, але постійний тиск на інфраструктуру. Численні дрібні атаки створюють операційний шум, перевантажують окремі сервіси та потребують постійних ресурсів для їхнього нейтралізування.

На відміну від цього, діяльність організованих кіберзлочинних груп та державних акторів має інший характер – це епізодичні, але високоінтенсивні атаки з потенційно системними наслідками. Такі кампанії націлені не лише на компрометацію окремих цифрових систем чи масштабне викрадення даних, а й на підрив стійкості ЄС із середини.

У 2024–2025 роках проксі-групи, пов’язані з Росією, суттєво наростили інтенсивність операцій, спрямованих на підрив інфраструктурної стійкості. Масові DDoS-атаки паралізували роботу енергетичних компаній та операторів мереж, включно з ядерним сектором. Паралельно зафіксовано численні спроби проникнення в промислові та логістичні системи: від вторгнень у біогазові та гідроенергетичні комплекси в Німеччині та Франції до зламу вантажної платформи в Румунії. Державні та недержавні хакерські групи отримували доступ до SCADA (системи, які використовують для автоматизації в енергетиці, транспорті, водопостачанні), впливаючи на роботу оборонних підприємств, важкої промисловості та виробничих ланцюгів. Водний сектор також став мішенню: заявлені втручання в системи водопостачання Іспанії, Італії, Польщі та Франції. [4]

Серйозним викликом для ЄС є обмежена здатність до превентивних дій. Більшість наявних інструментів спрямовані на виявлення та реагування *post factum*, тоді як раннє попередження, системне прогнозування наративів та нейтралізація операцій на етапі підготовки залишаються недостатньо інституціоналізованими. Це особливо критично в умовах використання проксі-акторів, бот-мереж і штучного інтелекту, які дозволяють ворожим державам маскувати походження впливу.

Список використаних джерел:

1. *ENISA releases 2025 Threat Landscape report on Europe's cybersecurity challenges.* (October 15, 2025). CyberHubs. <https://>

cyberhubs.eu/enisa-releases-2025-threat-landscape-report-on-europes-cybersecurity-challenges/

2. Ozkaya, E. (n. d.). *European cybersecurity*. Dr. Erdal Ozkaya. <https://erdalozkaya.com/european-cybersecurity-cybersecurity-leadership/>

3. *Russian watchdog blocks Viber messaging app*. (December 13, 2024). Reuters. https://www.reuters.com/technology/russian-watchdog-blocks-viber-messaging-app-2024-12-13/?utm_source=chatgpt.com

4. Van der Maden, S., & Mollema, M. (23 October 2025). *How Russia's Hybrid Threats Redefine Risk for Europe's Businesses*. Northway Cyber Security. <https://northwave-cybersecurity.com/article/russias-hybrid-threats-to-europes-businesses>

Аліна МУЗИЧУК,

студентка

Національного університету «Острозька академія»

МОДЕЛЬ СТІЙКОСТІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У сучасній глобальній політиці гібридні війни стали ключовою формою конфліктів, що поєднують військові, інформаційні, кібервійни, економічний тиск і політичний вплив з метою дестабілізації держав [1]. Окрім того, сучасний світовий порядок характеризується поширенням гібридних війн – комплексної стратегії, що поєднує військові, невійськові, відкриті та приховані засоби для досягнення політичних цілей, а також розмиває межі між миром і війною. Гібридна війна, зокрема, полягає в узгодженому застосуванні різноманітних інструментів впливу, які добираються з урахуванням наявних уразливостей у різних сферах функціонування суспільства з метою отримання комплексного посилюваного ефекту [2]. До таких засобів належать кібератаки, поширення дезінформації, економічний тиск, а також залучення нерегулярних збройних формувань. У цьому контексті стійкість держави та суспільства стає ключовим елементом національної безпеки.

Однак Великобританія, як одна з провідних країн Заходу, протистоїть різноманітним гібридним загрозам, будуючи систему своєї стійкості. Крім того, Великобританія протистоїть гібридним загрозам через комплексну модель стійкості, що включає державні стратегії, технологічний захист та суспільну обізнаність, демонструючи ефективність у відповідь на різні атаки. Ця модель, оновлена в Національній стратегії безпеки 2025 року [4], акцентує на протидії кібератакам, дезінформації та саботажу, з акцентом на підхід «NATO first» та зміцнення альянсів [6]. Зокрема Великобританія протягом останніх 25–30 років пройшла один із найпоспідовніших і найбільш документованих шляхів реформування своєї системи національної безпеки. Її досвід є особливо цінним для України з кількох причин:

- поєднання цивільного, політичного керівництва та військового професіоналізму;
- чітке розмежування та водночас тісна координація між політичним, стратегічним і операційним рівнями;
- регулярне оновлення стратегічних документів і механізмів їх впровадження;
- ефективна модель парламентського нагляду [7].

Зокрема Британська система національної безпеки зазнала значних трансформацій з 1998 року, починаючи з акценту на зростання терористичних загроз після подій 11 вересня 2001 року, що стало підґрунтям для ухвалення Стратегії національної безпеки 2008 року – першого комплексного документа, який визначив пріоритети, включаючи тероризм, кіберзагрози та економічну стабільність. Щодо ключових етап змін, то вони розділяються на декілька етапів:

1. Перший період, який припадає на 2008–2015 роки, який зазначався Стратегією 2008 року, яка фокусувалася на масштабних загрозах, таких як тероризм і глобальна нестабільність. Також відбулася корекція пріоритетів, з акцентом на модернізацію збройних сил, введення авіаносців та посилення кібербезпеки.
2. Другий період це 2015–2023 роки, до якого належить ухвалення Стратегії національної безпеки та оборони 2015 року (яка була оновлена в 2021 та інтегрувала готовність до надзвичайних ситуацій за участю громадян, створення реєстрів ризиків та протидію гібридним загрозам, включаючи кібератаки та кліматичні виклики).
3. Останній період, який стосується 2023–2025 років, де представлено Національно безпекову стратегію 2025, яка сигналізує про підготовку до «небезпечного світу» через інвестиції 5% ВВП у безпеку до 2035 року, а також здійснюється фокус на внутрішній стабільності, асиметричних можливостях та оборонній спроможності в кіберпросторі [6].

Британський підхід до забезпечення національної стійкості являє собою комплексну багаторівневу систему безпеки Сполученого Королівства, що значно перевищує рамки класичного військового стримування. При цьому уряд Великої Британії трактує

стійкість як спроможність держави й суспільства результативно протидіяти загрозам, оперативно відновлюватися після криз та пристосовуватися до різноманітних викликів і потрясінь. Ця концепція стійкості функціонує на основі двовекторного підходу, що забезпечує комплексний захист і функціонування країни:

1. Що стосується національної безпеки, цей вектор сфокусований на захисті від зовнішніх і внутрішніх загроз стратегічного рівня. Він охоплює військову оборону, кібернетичний захист (силами Національного центру кібербезпеки – NCSC), а також контртерористичну діяльність та боротьбу з державними ворожими суб'єктами.
2. Щодо цивільної стійкості, то цей напрямок стосується забезпечення безперервності функціонування критичної національної інфраструктури та основних державних і соціальних послуг. Сюди входять енергопостачання, фінансові послуги, транспортні мережі, охорона здоров'я та зв'язок. Також акцент робиться на готовності місцевих органів самоврядування та приватних суб'єктів господарювання, які володіють більшістю критичної інфраструктури, до швидкого реагування на збої, відновлення нормального життя та сталого функціонування [8].

Крім того, модель стійкості Великобританії до гібридних загроз ґрунтується на стратегічних рамках, що визначають комплексний підхід держави до захисту національної безпеки в умовах ускладненого безпекового середовища. Стійкість трактується як спроможність держави й суспільства не обмежуватися реагуванням на загрози, а завчасно мінімізувати їхній вплив у довгостроковому вимірі. Основу цієї моделі становлять такі ключові складові:

- забезпечення безпеки вдома, що передбачає захист національної території, підвищення спроможності держави протистояти гібридним впливам та перетворення Великої Британії на складнішу ціль для потенційних противників. Особливий акцент робиться на зміцненні стійкості до майбутніх загроз як у фізичному просторі, так і в цифровому середовищі. Захист населення, критичної інфраструктури та інформаційного простору розглядається як передумова економічного зростання

та реалізації урядових програм соціального розвитку;

- забезпечення сили за кордоном, що полягає у зміцненні колективної безпеки через оновлення традиційних союзів, передусім у межах НАТО, а також у розвитку нових партнерств у сферах кібербезпеки, технологій та інформаційної протидії. Великобританія прагне використовувати весь спектр інструментів державної влади (дипломатичних, військових, економічних та інформаційних) для збереження впливу та стримування потенційних агресорів у складнішому міжнародному середовищі;
- нарощування суверенних та асиметричних можливостей, що передбачає відновлення оборонно-промислової бази, розбудова стратегічно важливих національних можливостей і скорочення залежності від зовнішніх постачальників. У цьому контексті асиметричні стратегії оцінюються як дієвий засіб протидії гібридним загрозам, який дає змогу нейтралізувати наявні вразливості та посилити загальний рівень стійкості держави [6].

Слід також відзначити Угоду про сторічне партнерство між Україною та Великою Британією, що закріплює довгострокову співпрацю у сферах безпеки, оборони, економіки, науки та культури, передбачаючи посилення військової допомоги, підготовку українських військових [5]. Однак найважливіша частина партнерства лежить у сфері посилення національної стійкості до нетрадиційних загроз, що є ключовим уроком з британської моделі. Центральне місце у цій моделі посідає кібербезпека та захист критичної національної інфраструктур, що є надзвичайно важливими для України через постійні атаки на енергетичний сектор, фінансову систему та телекомунікаційні мережі. Ще одним ключовим напрямом є також інформаційна стійкість в умовах системного застосування дезінформаційних і психологічних операцій. Британська модель робить акцент на проактивній комунікації та публічній атрибуції ворожих інформаційних кампаній, що підвищує ефект стримування та знижує ефективність гібридного впливу. Не менш значущою складовою є фінансова стійкість, яка розглядається як елемент економічного стримування, тобто підтримка стабільності фінансової

системи та координація санкційної політики проти російської федерації, які зменшують спроможність агресора фінансувати війну та мають бути інтегровані до загальної системи національної стійкості України. Окрему роль відіграє використання Національного реєстру ризиків дозволяє переходити від реактивного реагування до проактивного управління гібридними загрозами, що є важливим стратегічним уроком для України [3].

Серед ключових елементів британської моделі стійкості, що можуть слугувати орієнтиром для України, доцільно виокремити кілька аспектів. По-перше, всеохопна оцінка гібридних загроз, яка базується на ризик-орієнтованому підході та охоплює воєнні загрози, кібератаки, енергетичні кризи, дезінформацію, пандемії й техногенні катастрофи. Для України стратегічним уроком є перехід від фрагментарних оцінок до єдиної міжвідомчої системи аналізу гібридних ризиків із залученням безпекового, економічного, енергетичного та інформаційного секторів. По-друге, захист критичної національної інфраструктури, зокрема енергетики, транспорту, телекомунікацій, фінансових систем і систем життєзабезпечення. Британський досвід показує, що інфраструктурна стійкість має розглядатися не лише як фізичний захист, а як система резервування, децентралізації та швидкого відновлення, що є особливо актуальним для України в умовах постійних ракетних і кібератак. По-третє, соціальна та інформаційна стійкість, яка ґрунтується на довірі населення до державних інститутів, ефективній кризовій комунікації та розвитку медіаграмотності. Для України важливим уроком є усвідомлення того, що інформаційна стійкість є складовою оборони держави нарівні з військовими спроможностями, а комунікація влади з суспільством має бути системною та проактивною.

Отже, сучасна національна безпека виходить за межі класичного військового стримування, а британський досвід демонструє перехід до комплексного розуміння стійкості, як здатності держави й суспільства передбачати, витримувати та адаптуватися до гібридних загроз. Велика Британія вибудувала інституційно закріплену, багаторівневу систему стійкості, що поєднує стратегічне планування, кризове управління, захист критичної інфраструктури, кібер- та інформаційну безпеку, а також

взаємодію з громадянським суспільством. Тому для України, що знаходиться в умовах повномасштабної гібридної агресії російської федерації, цей досвід має безпосереднє практичне значення.

Список використаних джерел:

1. *Гібридна війна (Hybrid warfare, Hybrid war)*. (n. d.). WARN. <https://warn-erasmus.eu/ua/glossary/gibridna-vijna/>

2. Гришко С. (гол. ред.). (б. д.). *Hybrid Threats Glossary / Глосарій з гібридних загроз*. WARN. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/8ea23436-adf5-4127-8b1b-2d251b4ea81e/content>

3. Лотоцька, Н. (2023, 3 серпня). *Уряд Великої Британії оновив реєстр ризиків для критичної енергетичної інфраструктури*. LB.ua. https://lb.ua/world/2023/08/03/568335_uryad_velikoi_britanii_onoviv_reiestr.html

4. Собенко, Н. (2025, 24 червня). *У Британії оновили стратегію нацбезпеки і закликають готуватись до можливості нападу*. Суспільне Новини. <https://suspilne.media/1050765-u-britanii-onovili-strategiu-nacbezpeki-i-zaklikaut-gotuvatis-do-mozlivosti-napadu/>

5. *Угода про сторічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії*. (2025). Офіційний вебпортал парламенту України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_002-25#n2

6. Cabinet Office. (2025, 29 August). *National Security Strategy 2025: Security for the British People in a Dangerous World (HTML)*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/publications/national-security-strategy-2025-security-for-the-british-people-in-a-dangerous-world/national-security-strategy-2025-security-for-the-british-people-in-a-dangerous-world-html>

7. Mason, P. (2024, 1 August). *National resilience in defence*. Britain's World | Substack. <https://www.britainworld.org.uk/p/open-briefing-sdr-02-2024>

8. *MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Understanding Hybrid Warfare*. (January 2017). MCDC. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a8228a540f0b62305b92caa/dar_mcdc_hybrid_warfare.pdf

Дарина ХОМІНА,
студентка
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ЮГОСЛАВСЬКІ ВІЙНИ ЯК ПРЕДВІСНИК СУЧАСНИХ ГІБРИДНИХ КОНФЛІКТІВ

Югославські війни – це не просто кривава сторінка в історії Європи, а фактично подія, що поєднала у собі ледь не всі риси характерні для сучасних гібридних конфліктів. Те, що сьогодні називають «гібридною війною» – складне поєднання збройного насильства, політичних інтриг, медіа-маніпуляцій, економічного тиску та використання «сірих зон» сил, які вже вирували на Балканах у 1990-х роках. Достатньо детально проаналізувати події розпаду Югославії, щоб побачити, як на ґрунті національних суперечностей, зовнішнього впливу, інформаційних кампаній і політичної риторики створювалось поле, де війна точилася не лише на лінії фронту, а й у свідомості людей. Тоні Джадт дуже точно відзначив це у своїй фундаментальній роботі, на яку я спиралася під час написання цієї роботи.

Етнічна структура Югославії була дуже строката, оскільки федерація була зібрана з різних етнічних груп, мов і релігій. Досить швидко етнічна неоднорідність перетворилася на головну слабкість. За соціалізму все це трималося разом, але щойно стара система почала хитатися, етнічний чинник став ідеальним засобом політичної мобілізації. Джадт слушно зазначає, що «етнічні межі всередині Югославії ніколи не були дуже чітко окреслені» [3, с. 964], звертаючи увагу на практично тотожні сербський і хорватський варіанти мови та історично мінливі релігійні поділи. Саме ця «невизначеність» і стала полем для маніпуляцій. Націоналістичні еліти за допомогою медіа, політичних заяв, цілеспрямованих інформаційних кампаній почали «перекодовувати» маси, нав'язуючи просту схему «свої – чужі», створюючи нові образи ворога. В результаті етнічність стала

основним ресурсом інформаційно-психологічної війни – гнучким, керованим, зручним для політичних сил.

Не можна ігнорувати й економічні диспропорції. Самі по собі вони не стають причиною війни, але дають простір для маніпуляцій. Джадт нагадує: «у Словенії ВВП на душу населення був удвічі більшим, ніж у Сербії... у Косово у вісім разів меншим» [3, с. 967]. Це не обов'язково веде до конфлікту, але є зручним матеріалом для націоналістичних еліт, які перетворюють економічні проблеми на наративи про «експлуатацію» чи «несправедливість». Важлива не стільки сама економічна нерівність, скільки її трактування – як швидко і ефективно її можна використати в інформаційній війні для посилення невдоволення і дестабілізації держави.

Величезну роль у розпалюванні насильства відіграла пропаганда. Пропагандистська машина відіграла визначну роль у підготовці та виправданні насильства. «Істерична пропаганда на радіо і телеканалах Белграда почала під'юджувати страхи сербського населення нової держави, збурюючи спогади про воєнні розправи і закликаючи сербів брати до рук зброю проти сусідів-"усташів"» [3, с. 973]. Це класичний прийом гібридної війни: створити образ «загрози», нагадати про «історичну помсту», легітимізувати застосування сили під приводом самозахисту. Пропаганда працювала не лише для внутрішньої аудиторії, а й для сербської діаспори та потенційних закордонних союзників.

Нерегулярні збройні формування, криміналізовані загони, які діяли з мовчазної згоди держави, стали ще одним інструментом гібридної війни. У випадку Югославії це «банди головорізів і злочинців, озброєних Белградом...» – на зразок загону «Аркана» (Желько Ражнатович), а також колишні офіцери югославської армії, які ставали організаторами таких структур [3, с. 974]. Тут добре видно, як у гібридному конфлікті офіційна влада і парамілітарні утворення тісно співпрацюють, використовуючи «псевдо-нерегулярні» сили для досягнення своїх цілей, уникаючи при цьому прямої відповідальності.

Міжнародна спільнота тоді чітко показала, що не розуміє суті гібридної кризи і не має механізмів для ефективної відповіді. Джадт підкреслює: «міжнародна спільнота була доволі добре

поінформована... Однак Європейська спільнота та її різноманітні інстанції виявилися доволі безпорадними» [3, с. 975]. Це не просто нестача політичної волі – це нездатність зрозуміти, що руйнування Югославії відбувалося не лише через «традиційний» націоналізм, а через суміш пропаганди, маніпуляції ідентичностями, інформаційних кампаній і тиску парамілітарних структур. Міжнародні організації реагували на ці події, як на внутрішній політичний конфлікт, хоча ескалація вже давно вийшла за межі звичних сценаріїв. Зрештою традиційна дипломатія виявилася безсилою, а зволікання лише поглибило кризу.

У підсумку, завершення цього конфлікту не стільки довело перемогу сили над гібридною стратегією, скільки засвідчило: коли міжнародна спільнота надто довго зволікає, гібридні методи отримують майже безмежний простір для дій. Лише після того, як дипломатичні зусилля вичерпалися, а гуманітарна ситуація стала критичною, зовнішнє втручання стало політично прийнятним варіантом. Джадт відзначає: «виявилось, що без залучення сербів і за дуже активного втручання США встановити мир – або принаймні припинити війну – на Балканах було напрочуд просто» [3, с. 978].

Тобто вирішальною тут стала не стільки сама військова сила, скільки зміна підходу: замість пасивного спостереження – активний примус до переговорів. Важливо й те, що НАТО діяло не проти класичної армії як єдиного супротивника, а проти складної мережі: парамілітарних формувань, політичних структур, інформаційних каналів – усього того, що нині розуміють під гібридною агресією. Це ще раз підтверджує: у гібридних конфліктах міжнародне втручання залишається крайньою мірою, яка не є універсальною і дає результат лише тоді, коли дипломатія, економічний тиск чи інформаційні інструменти застосовуються із запізненням або неефективно.

Югославські війни 1990-х стали раннім, тоді ще не усвідомленим прикладом того, що зараз називають гібридною війною. Сам термін з'явився пізніше, але ключові характеристики були помітні вже тоді: маніпуляції етнічною ідентичністю, масштабні інформаційні кампанії, використання парамілітарних структур, створення «сірих зон» відповідальності, загострення економічних і політичних криз. Усе це відбувалося паралельно з офіційною

дипломатією, яка виявилася безсилою перед багатовимірністю й розмитістю цих загроз.

Зрештою, югославські війни можна вважати історичним передвісником гібридної війни. Тут уже діяли практично всі головні елементи: маніпуляції ідентичностями, інформаційні атаки, політична дестабілізація, парамілітарний тиск. Проте ані сторони-учасники, ані міжнародні організації ще не сприймали це як цілісну стратегію. Сьогодні гібридна війна стала ще складнішою: до старих інструментів додалися кібероперації, глобальні інформаційні кампанії, багаторівневі мережі впливу. Це робить нові конфлікти затяжнішими й значно небезпечнішими.

Список використаних джерел:

1. Мурза, К. Г., & Пономарьова, І. С. (2013). Етнічний чинник у дезінтеграції Югославії. *Проблеми міжнародних відносин*, 7, 174–183.
2. Палій, Г. (2002). Крах Югославії: від єдиної держави до національної фрагментації Західних Балкан. *Магістеріум*, 10, 111–118.
3. Джадт, Т. (2020). *Після війни. Історія Європи від 1945 року*. Київ: Наш Формат.

Ігор ТАТАРИН,

студент

Національного університету «Острозька академія»

ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ ДЛЯ ТУРЕЧЧИНИ

Республіка Туреччина, яка розташована на перетині Європи та Азії відіграє ключову роль у регіональній безпеці. Її геополітичне становище, внутрішні соціально-політичні суперечності, наявність збройних конфліктів по сусідству та активна зовнішня політика роблять Туреччину вразливою до широкого спектра гібридних впливів.

Курдське питання

Курди є найбільшим у світі народом, що не має власної держави. Їхня чисельність оцінюється приблизно 35 мільйонів осіб. Вони проживають на території Туреччини, Сирії, Іраку та Ірану. У самій Туреччині мешкає найбільша частина курдського населення понад 15 мільйонів осіб, що становить понад 17% населення – країни. Курди мають власну мову, культуру, традиції та прагнуть утворення власної національної держави яка відома як Курдистан.

Однак з моменту створення сучасної Туреччини у 1923 році, офіційна влада розглядала етнічно-політичні рухи курдів як загрозу територіальній цілісності держави. Заборона курдської мови у публічному просторі, обмеження культурної автономії та політичні переслідування сприяли радикалізації частини курдського руху. У 1984 році конфлікт перейшов у форму партизанської війни після активізації Робітничої партії Курдистану (РПК), яка почала збройну боротьбу проти турецької держави [3, с. 20]. З часом конфлікт набув гібридного характеру, оскільки не обмежувався тільки збройною боротьбою. Курди використовували інформаційні кампанії, спрямовані на формування образу Туреччини як держави, що «порушує права етнічних меншин». А також здійснювали міжнародний тиск через правозахисні організації та європейські структури.

Курди є союзниками США у збройних конфліктах в Сирії та

Іраку. Тому Туреччина, ведучи військові операції проти курдських загонів на території Сирії та Іраку, а також здійснюючи політичні переслідування курдів, досить сильно зіпсувала стосунки з США.

12 травня 2025 року РПК оголосила про роззброєння та саморозпуск у рамках ініціативи примирення з Туреччиною. Під час оголошення про саморозпуск, РПК заявила що боротьбу варто продовжувати тільки в політичній сфері [1]. Також ініціатива примирення з Туреччиною містить в собі такі пункти:

1. Амністія та реінтеграція колишніх членів РПК.
2. Посилення прав курдів.
3. Економічні програми розвитку південно-східних регіонів Туреччини.

Ця ініціатива стала причиною розколу серед самої РПК. Ті, хто відмовились приймати умови ініціативи на даний момент продовжують свою діяльність, переходячи в південно-східних регіонах Туреччини, а також на території Сирії та Іраку.

Ісламська держава

Ісламська держава від початку свого створення у 2013 році стала однією з найсерйозніших гібридних загроз для Турецької Республіки. Через те, що Туреччина є країною-сусідом Сирії та Іраку, країна опинилася у зоні прямої загрози. На початковому етапі свого існування Ісламська держава здійснювала на території Туреччини пропаганду релігійної радикалізації, вербування бойовиків і розвивала мережу контрабандистів. Це дозволяло їм забезпечувати себе фінансуванням і людськими ресурсами. Однак на території самої Туреччини до 2015 року Ісламська держава не влаштувала терактів.

Західні держави звинувачували Анкару у недостатньому контролі над власними кордонами. Туреччина пояснювала цю ситуацію проблемами з великим потоком біженців. Однак після теракту 20 липня 2015 року в місті Суруч і подальшої серії терактів, Туреччина провела операцію «Щит Євфрату», а також почала масові переслідування прихильників Ісламської держави на власній території.

Воєнна операція «Щит Євфрату» тривала з серпня 2016 року до березня 2017 року. Її результатом стало витіснення Ісламської

держави із прикордонної смуги на півночі Сирії, встановлення турецького контролю над територією міста Джераблуса та створення «зони безпеки», яка була повністю очищена від бойовиків, що зменшило кількість терактів у Туреччині та перекрило бойовикам маршрути транзиту [5]. Також Туреччина активно брала участь в коаліції проти Ісламської держави. Результатом всіх цих дій стало майже повне знищення сил бойовиків і втрата Ісламською державою контролю над майже всіма територіями. Зараз від Ісламської держави лишилася тільки підпільна мережа бойовиків і осередків, що не мають влади над конкретними територіями.

Спроба державного перевороту

У ніч з 15 на 16 липня 2016 року частина Збройних сил Турецької Республіки здійснила спробу державного перевороту проти уряду Реджепа Таїпа Ердогана. Спроба була швидко придушена завдяки втручанням лояльної до влади частини Збройних сил, оперативним діям поліції, а також масовим протестам громадян.

У результаті перевороту влада оголосила надзвичайний стан і розпочала масштабну чистку державного апарату в історії сучасної Туреччини [4]. За короткий час:

- Були звільнені та арештовані десятки тисяч військовослужбовців, поліцейських, суддів, прокурорів і державних службовців;
- Закриті сотні навчальних закладів, медіа та громадських організацій, які влада пов'язувала з рухом Фетхуллага Гюлена;
- Розпочато реформування командної структури армії та розширено контроль цивільної влади над сектором безпеки.

Після придушення спроби державного перевороту було виявлено, що змовники діяли як глибоко законспірована мережа всередині державних інститутів. Провівши масштабні слідчі дії, уряд Туреччини заявив, що організаторами заклоту були прихильники руху Фетхуллага Гюлена [2]. Фетхуллаг Гюлен ісламський проповідник, що виступав за модернізацію та адаптацію ісламу до сучасного світу, науки та глобалізації. Починаючи з 1999 року і до смерті у 2024 році, Ф. Гюлен проживав в США.

Спроба перевороту стала критичною точкою трансформації турецької внутрішньої політики й посилила позиції Ердогана, дозволивши йому розвинути курс на централізацію влади, зміцнення

президентської системи та жорсткіший контроль над державними інституціями й інформаційним простором.

Висновки

Гібридні загрози для Туреччини формуються під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, що робить безпекову ситуацію багатовимірною. Курдське питання, діяльність Ісламської держави та спроба перевороту 2016 року демонструють змішаний характер загроз, які охоплюють політичну, військову, терористичну та інформаційну сфери. Ефективна протидія таким загрозам можлива лише за умови комплексного підходу та поєднання політичних, силових і соціально-економічних інструментів.

Список використаних джерел:

1. Bianet. (2025, May 12). *Full text: PKK's statement on disbanding decision*. <https://bianet.org/haber/full-text-pkks-statement-on-disbanding-decision-307344>
2. Daily Sabah. (2016, July 23). *Evidence piling up against Gülen and his involvement in failed coup attempt*. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/turkey/2016/07/23/evidence-piling-up-against-gulen-and-his-involvement-in-failed-coup-attempt>
3. Dr. White, P. (2015). *PKK: Coming down from the Mountains*. Zed Books, Limited.
4. Morris, L., Gibbons-Neff, T., & Mekhennet, S. (2016, July 19). *Turkey is expected to curb military power as purge expands*. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/world/turkey-jails-generals-as-post-coup-purge-widens/2016/07/19/db076c84-4d1f-11e6-bf27-405106836f96_story.html
5. Shaheen, K. (2016, August 24). *Turkey sends tanks into Syria in operation aimed at Isis and Kurds*. *the Guardian*. https://www.theguardian.com/world/2016/aug/24/turkey-launches-major-operation-against-isis-in-key-border-town?utm_source

Олена ЛЮБІНЕЦЬКА-КРИВОШЕЙ,

студентка

Національного університету «Острозька академія»

ЯДЕРНИЙ ТЕРОРИЗМ РФ В УМОВАХ ТРИВАЛОЇ ВІЙНИ – ШЛЯХИ МІЖНАРОДНОЇ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ

Гібридні загрози з боку РФ є серйозною проблемою для міжнародної безпеки, адже агресор системно застосовує усі можливі способи тиску: економічний, продовольчий, соціальний та навіть ядерний. Принципово новими методами у політиці РФ під час війни проти України є, по-перше, застосування ядерного шантажу проти неядерної держави, а по-друге, атаки та захоплення діючих ядерних об'єктів [4, с. 161]. РФ вперше у світовій історії публічно показала, що можна погрожувати не лише застосуванням ядерної зброї, яка контролюється у рамках Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, а і так званим «мирним атомом», що виявився менш захищеним від дій країни-терористки, а отже і доступним до будь-яких катастрофічних сценаріїв застосування. У російсько-українській війні застосування ядерної зброї, руйнівний ефект якої значно поступається ефекту від руйнації активної зони ядерного реактора з опроміненням ядерним паливом, немає жодного конкретного воєнного сенсу та апелює виключно до жаху перед будь-яким застосуванням ядерної зброї. Ядерна атака стала би відвертими порушеннями «ядерного порядку» і визнанням російської поразки у звичайній війні, а ця поразка РФ після використання ядерної зброї стала би для неї значно гіршим результатом, ніж поразка у звичайній війні. Це гарантовано створило би для російського керівництва ту саму неприйнятну загрозу стратегічного характеру, яку воно намагається уникнути [2].

Тривалість війни та безпосередній вплив на цивільні ядерні об'єкти України, виявили нові форми ядерного шантажу та тероризму, які складно, а подекуди й неможливо відповідно кваліфікувати у сучасному національному та міжнародному праві. Наразі дії окупантів класифікуються як злочини за ст. 2 Міжнародної

конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму та ст. 7 Конвенції про захист ядерних матеріалів. Порушення цих конвенцій мало б спричинити жорсткі санкції з боку світової спільноти до РФ, як терористичної держави [5], проте й досі ніхто не визнає країну-агресора терористом.

Як результат, чим глибші військові поразки РФ у війні з Україною, тим більше кремлівська пропаганда застосовує ядерний шантаж. Україна не може ефективно протидіяти цьому та використовувати силу у відповідь на дії росіян у межах ядерних майданчиків, через високий рівень культури ядерної безпеки, зумовлений трагічним досвідом Чорнобильської катастрофи та аксіому, що атомні електростанції та будь-які інші ядерні установки не розраховані на експлуатацію в умовах бойових дій [6, с. 26]. Ускладнює контроль та пошук ефективних рішень проти російського тероризму ще й те, що окрім Запорізької АЕС (ЗАЕС), яку росіяни окупували на початку повномасштабного вторгнення, в Україні знаходиться ще декілька ядерних об'єктів, в яких сумарно п'ятнадцять працюючих реакторів. Це діючі атомні електростанції у Рівненській та Хмельницькій областях та Південноукраїнську, непрацююча Чорнобильська АЕС (ЧАЕС), місця зберігання відпрацьованого ядерного палива та лабораторія Харківського фізико-технічного інституту, де знаходиться дослідницький ядерний реактор в дослідницькій ядерній підкритичній установці «Джерело нейтронів» та є кілька десятків кілограмів напрацьованого збагаченого урану.

Звісно, всі ці об'єкти мають потужні заходи безпеки, але вони не були побудовані, аби витримати пряме ураження ракетами чи іншими військовими засобами. Чим довше триває наша війна, тим більший ризик такого удару, що спричинить швидке поширення радіоактивних матеріалів на великі території. За статистикою: лабораторія з дослідницьким ядерним реактором, що розташована лише за 22 кілометри від лінії фронту, була пошкоджена російськими боєприпасами щонайменше 74 рази та має значні руйнування будівлі; під час обстрілів півдня України, ракета «Іскандер» влучила в землю лише за 300 м від ядерного реактору Південноукраїнської АЕС (ПАЕС); а у лютому 2025 року російський БПЛА влучив

у захисну конструкцію об'єкту «Укриття» над радіоактивними руїнами четвертого реактора ЧАЕС. Цей катастрофічний удар порушив цілісність та герметичність конструкції, радіоактивного витоку не відбулося, але й досі існує такий ризик, через відсутність захисної ізоляції над старим високорадіоактивним «саркофагом».

Найскладніша ситуація на ЗАЕС. Згідно останніх висновків Міжнародного агентства з атомної енергії (далі МАГАТЕ) вона критично небезпечна, через порушені основні принципи ядерної безпеки: фізичну цілісність об'єкта та безпечну працездатність обладнання. На підтвердження цього є всебічні докази, адже дії РФ щодо ЗАЕС, є найдетальніше задокументованими свідченнями ядерного тероризму за всю історію. Ще одним видом тероризму на ЗАЕС є те, що росіяни безкарно знущаються над її персоналом: створюючи нелюдські умови праці, катуючи та викрадаючи цих героїчних людей, завдяки яким Європа вже змогла уникнути нової ядерної катастрофи. Персонал ЗАЕС вперше у світовій історії здійснив складні технічні перемикання, забезпечивши безпеку та безперебійну роботу ядерного майданчика. РФ використовує українські АЕС, як «важелі для шантажу» європейських країн. Чітким та показовим прикладом може слугувати тривалий ядерний шантаж на ЗАЕС, адже наслідки терористичний дій вчинених там можуть поширюватися не лише на територію України, а будуть мати значно більші масштаби. Безпосередня близькість станції до 19-ти європейських столиць – це ядерний шантаж та загроза національній безпеці усієї Європи [1].

Новітня тактика РФ по знищенню енергомережі України, полягає не так у тимчасовій втраті електропостачання по всій території держави, як у новій версії непрямого ядерного тероризму шляхом повного знеструмлення ядерних об'єктів. За словами Генерального директора МАГАТЕ, нестабільна ситуація з мережею та енергопостачанням залишається однією з найбільших проблем ядерної безпеки, адже для всіх ядерних об'єктів має бути безпечне зовнішнє електропостачання з мережі. Атомним електростанціям потрібне зовнішнє живлення для охолодження реактора та відпрацьованого палива, а також для виконання інших важливих

функцій безпеки, навіть коли вони не виробляють енергію, як у випадку із ЗАЕС [3].

Важливо, що для РФ така стратегія – це не тільки можливість спричинити істотне радіоактивне забруднення території України та сусідніх країн, а найголовніше – перекласти вину за цю катастрофу на бік України, як додатковий аспект гібридної війни – дезінформаційної кампанії проти нашої держави. Неодноразові атаки на українські атомні електростанції виявили повну відсутність нормативної бази для вирішення проблем ядерної безпеки та безпеки ядерної діяльності в умовах масштабного збройного конфлікту. Постійні удари Росії по критичній інфраструктурі в Україні лише загострили проблеми ядерної безпеки, захисту та гарантій у останні роки, хоча МАГАТЕ було постійно присутнє в Україні [7]. Попри міжнародну місію, російські загарбники досі утримують персонал ЗАЕС в полоні, вимикають електроенергію, обстрілюють захисні споруди станції, створюючи загрозу і підвищуючи небезпеку радіаційних аварій [6, с. 27].

До продовження терору, перш за все стимулює бездіяльність МАГАТЕ, що майже прямо підтримує Кремль, легалізуючи дезінформацію РФ, та мовчазна співпраця цивілізованого світу з російською державною корпорацією «Росатом» у експорті її «ядерних технологій». Немає іншого способу зупинити російських терористів, крім як закликати світову спільноту та міжнародні організації остаточно припинити будь-яку співпрацю з РФ у ядерній сфері [6, с. 26]. Адже ще й досі, після чотирьох років задокументованого ядерного тероризму, представники «Росатом» беруть активну участь у міжнародних зустрічах, вони присутні на ядерних об'єктах та продовжують співробітництво з іншими країнами (Словаччина, Угорщина, Франція, Туреччина). Щоб досягти ефективної протидії діям РФ, є два головних вектори впливу.

Перший – всебічний тиск на репутацію РФ, як відповідального виробника-експортера ядерних технологій у світі. Цей імідж вони формували впродовж попередніх десятиліть у регіонах зі зростаючою економікою, особливо у країнах Глобального Півдня. Для кремлівської верхівки можливість продавати свої «ядерні» послуги надзвичайно цінна. І справа навіть не в грошах, а у політичному

впливі на своїх «покупців», саме тому вони дуже чутливі до того, що їх можуть сприймати як відповідальних за створення ядерної катастрофи. Отже, Україна має закликати МАГАТЕ, Всесвітню асоціацію операторів атомних станцій (ВАО АЕС), ядерні товариства та асоціації ЄС та США остаточно та офіційно визнати наявність модифікованої загрози об'єктам ядерної енергетики України виключно з боку РФ, у зв'язку з їх навмисним прямим або опосередкованим збройним впливом на усі ядерні об'єкти. А також вимагати припинення будь-якої співпраці з РФ, як експортером ядерних технологій. Для досягнення цієї мети необхідно скоротити вплив РФ на світову ядерну енергетику, обмежити їх доступ до новітніх ядерних технологій, запровадити санкції для російської атомної галузі та виключити цю державу і її представників з органів управління МАГАТЕ та решти профільних організацій.

Другий – це персональний тиск на Генерального директора МАГАТЕ Рафаеля Гроссі, через його спільні з РФ інтереси, як найбільшого фінансового донора МАГАТЕ. Якщо тиск на Р. Гроссі буде підтримано урядами союзників та партнерів України, МАГАТЕ врешті змушена буде припинити підтримку РФ та розробити дієві практичні механізми як примусити країну-агресора виконувати основні принципи ядерної безпеки, а по завершенню війни понести повну відповідальність за протиправні дії, що становлять загрозу для всього континенту. Початок цій ініціативі, під тиском України, вже покладено Згодою Ради керуючих МАГАТЕ, під час прийняття резолюції під назвою «Наслідки безпеки, захисту та гарантій ситуації в Україні». У цій резолюції Рада керуючих МАГАТЕ засуджує дії РФ в Україні, зокрема насильницьке захоплення об'єктів використання атомної енергії та перешкоджання діяльності на українських ядерних об'єктах відповідно до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, Угоди про гарантії України та Статуту [5].

Список використаних джерел:

1. Вауліна, О. (2023, 5 липня). «Мирний атом» під напруженням російського тероризму. *Голос України* – газета Верховної Ради України. <https://www.golos.com.ua/article/372001>
2. Їжак, О. І. (2022). *Ядерне стримування і ядерний шантаж*

у політиці РФ. Київ: НІСД. <https://niss.gov.ua/news/statti/yadernestrymuвання-і-yadernyy-shantazh-u-politytsi-rf>

3. IAEA. (2025, December 30). *Update 335 – IAEA Director General Statement on Situation in Ukraine*. <https://www.iaea.org/newscenter/pressreleases/update-335-iaea-director-general-statement-on-situation-in-ukraine>

4. Максименко, І. В. (2024). Ядерна загроза у війні Росії проти України: позиція МАГАТЕ та ЄС. *Науковий журнал «Політикус»*, 1, 160–168. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-1.24>

5. Носовський, А. (2022, 20 березня). *Російський ядерний тероризм в Україні*. Національна комісія з радіаційного захисту населення України. <https://nkrzu.gov.ua/dial/nov/1614-rosiiskyiyadernyy-teroryzm-v-ukraini>

6. Носовський, А. В. (2022). Ядерний тероризм російської федерації в Україні – виклик для світової безпеки. Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 березня 2022 року. *Вісн. НАН України*, 5, 24–29. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2022.05.024>

7. *Щорічник СІПРІ 2024: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека. Резюме*. (2024). Київ: Центр Разумкова. https://razumkov.org.ua/images/sipri/SIPRI_2024_summary_ukr.pdf

**ВИКЛИКИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ
В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.
ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОТИДІЇ
ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ**

Сергій КУШНІРУК,

студент

Національного університету «Острозька академія»

СИСТЕМИ КРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РАНЬОГО ВИЯВЛЕННЯ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ У МІНЛИВОМУ БЕЗПЕКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасне безпекове середовище України досить мінливе, являє собою динамічний, комплексний та складно передбачуваний простір взаємодії держав, недержавних акторів, технологій і процесів, у якому постійно виникають нові ризики, загрози та виклики, що змінюються у високому темпі. Формування такого безпекового середовища відбувається під впливом багатовекторних гібридних загроз.

Гібридні загрози – це комплексний тип загроз, у яких противник поєднує традиційні (військові) та нетрадиційні (невійськові) інструменти впливу, щоб досягти стратегічних цілей без формального оголошення війни. Їхнє завдання полягає у розмитті меж між миром і війною, що ускладнює своєчасне виявлення, прогнозування та реагування [1, с. 12].

В умовах постійної трансформації гібридних загроз традиційні механізми реагування вже не забезпечують достатнього рівня стійкості держави. Таким чином, виникає потреба у впровадженні ефективних систем кризового менеджменту, здатних діяти не лише в режимі ліквідації наслідків, а в першу чергу забезпечувати раннє виявлення, прогнозування та попередження гібридних впливів. Зумовлені ескалацією гібридних загроз сучасні безпекові трансформації потребують формування нових ефективних систем, як інструменту раннього виявлення, реагування та превентивного управління.

Інструменти раннього виявлення – це методи, технології та організаційні механізми, які дозволяють ідентифікувати потенційні загрози, відхилення або ризики ще до того, як вони переростуть у кризу. Особливого значення при цьому набуває інтеграція

технологій кризового менеджменту у сектор національної безпеки, оскільки саме вони забезпечують можливість вчасного розпізнавання комплексних деструктивних впливів, що поєднують в собі різнопланові компоненти.

Кризовий менеджмент у сфері національної безпеки розглядається як структурований комплекс управлінських заходів (сукупність організаційних, управлінських, аналітичних та технологічних інструментів), спрямованих на попередження, виявлення, реагування та мінімізацію наслідків кризових ситуацій і негативних впливів. Його ключовими характеристиками є: системність, випереджувальний характер, адаптивність, міжвідомча координація та здатність до швидкого прийняття рішень [5].

Наукові підходи визначають кризовий менеджмент як основу державної політики у сфері безпеки, коли потенційна криза розглядається як об'єкт управління задовго до того, як вона проявить себе у відкритій фазі. Саме така модель дозволяє формувати механізми ранньої діагностики гібридних впливів.

Гібридні загрози є комплексними, непередбачуваними, характеризуються використанням нерегулярних, асиметричних і прихованих дій, при цьому їхнім визначальним компонентом часто є непомітність та важкість ідентифікації на ранніх етапах [4, с. 41]. Вони проявляються, зокрема, через: інформаційно-психологічні впливи; економічний тиск; кібератаки; політичну дестабілізацію; використання нерегулярних військових формувань або диверсійних груп тощо.

В таких умовах системи кризового менеджменту дають можливість раннього виявлення інформаційних операцій, кіберінцидентів, економічного тиску, іншого деструктивного впливу шляхом постійного моніторингу середовища, збору актуальних даних з різних джерел (економічних, соціальних, інформаційних, кібернетичних), їх швидкого аналізу. Що в результаті дозволяє швидко виявити потенційні загрози, реагувати на них та запобігати їх нарощенню. Тому в такому контексті системи кризового менеджменту мають забезпечувати: збір і моніторинг стратегічних індикаторів загроз; аналітичну оцінку та моделювання сценаріїв розвитку подій; виявлення аномалій у соціально-політичних,

інформаційних і кібернетичних системах; випереджувальне прийняття рішень на підставі аналізу слабких сигналів.

Ефективні системи кризового менеджменту, як інструменти раннього виявлення гібридних загроз, включають в себе: центри ситуаційного аналізу, що здійснюють безперервний моніторинг інформаційного простору; платформи інтеграції даних (data fusion), які дозволяють поєднувати інформацію з різних джерел (OSINT, SIGINT, HUMINT, кіберрозвідка та інше); аналітичні моделі прогнозування на основі машинного навчання та штучного інтелекту; механізми сценарного планування та симуляції кризових подій; алгоритми раннього попередження. У сучасних умовах саме здатність кризового менеджменту до міжсекторної координації, в першу чергу, державних інституції, оборонного сектору, кібербезпеки, ЗМІ та громадянського суспільства, посилює стійкість держави до гібридних атак противника.

Оскільки реагування на гібридні загрози вимагає високого рівня ситуаційної обізнаності та гнучкого управління ресурсами, тому потрібно мати набір певних індикаторів [3, с. 14]. Ключовим тут є саме створення системи показників, що дозволяють фіксувати ранні ознаки гібридного впливу, як от, аномалії в інформаційному трафіку, активність бот-мереж, сигнали соціальної напруги, різкі економічні коливання, зміни кіберіндикаторів тощо.

Стратегічні індикатори – це довгострокові, системні сигнали, що вказують на підготовку, формування або ескалацію гібридних загроз, спрямованих на підрив національної безпеки держави. Вони не завжди є прямими проявами ворожих дій, але фіксують тенденції, що створюють сприятливе середовище для подальшого гібридного впливу. Такі індикатори можна згрупувати за ключовими секторами та описати певними критеріями:

1. *Політико-інституційні індикатори* (відображають спроби послабити державні інститути, дискредитувати легітимність влади, характеризуються активізацією діяльності проксі-організацій, що просувають інтереси іншої держави; зміною у риторичі політичних акторів, що пропагують антидержавні або дестабілізаційні наративи; спробами впливу на виборчі процеси; зривом стратегічних реформ тощо);

2. *Інформаційно-комунікаційні індикатори* (мають ознаки характерні для інформаційних операцій, маніпуляцій та кібератак: різке зростання дезінформаційних кампаній; цільові операції з дискредитації та підриву єдності; атаки на критичну інфраструктуру та спроби проникнення у державні інформаційні системи тощо);

3. *Воєнно-безпекові індикатори* (характеризуються непрямими ознаками підготовки до силового тиску чи комбінованих операцій: незвичайна концентрація військ поблизу кордону; активізація різних видів розвідки; проведення показових або несподіваних військових навчань; нарощування військово-технічної присутності та формування незаконних угруповань тощо);

4. *Економічні індикатори* (сигнали, що вказують на використання економічних важелів як інструменту впливу: цілеспрямований тиск через торгові обмеження; спроби контролю над стратегічними активами держави (портами, комунікаційною інфраструктурою) тощо);

5. *Соціально-гуманітарні індикатори* (показники, що відображають вразливість суспільства до дестабілізації: зростання соціальної напруги, радикалізація та поляризація поглядів в різних групах населення; демографічні ризики (міграція, депопуляція, відтік кадрів); поширення антидержавних меседжів у культурному та освітньому просторах тощо);

6. *Енергетичні й інфраструктурні індикатори* (відображають вплив на критичну інфраструктуру: збільшення кількості інцидентів, аварій, диверсій на важливих енергетичних та інфраструктурних об'єктах; спроби впливу або отримання контролю над логістичними вузлами, ІТ-мережами; зовнішні спроби отримати доступ до технологічних систем управління тощо);

7. *Міжнародно-стратегічні індикатори* (фіксують зміну геополітичного балансу: посилення присутності та зростання впливу ворожої держави у суміжних країнах (військово, політично, інформаційно); створення нових союзів, що спрямовані проти інтересів певної країни; зовнішня дипломатична кампанія, спрямована на ізоляцію країни тощо).

Ефективне використання зазначених стратегічних індикаторів для систем раннього виявлення гібридних загроз дозволить: формувати картину загроз у стратегічній перспективі; створити основу для оцінки ризиків; підтримувати кризове планування та ухвалення управлінських рішень; створювати прогностичні моделі дестабілізаційних сценаріїв; своєчасно вживати ефективні заходи протидії. Отже, системи кризового менеджменту є центральним елементом сучасної архітектури національної безпеки, стратегічним ресурсом протидії гібридним загрозам, які дозволяють не лише реагувати на загрози, а й передбачати, своєчасно виявляти гібридні впливи, прогнозування дестабілізаційні дії та нейтралізовувати їх ще до переходу в активну фазу.

Вони є важливим інструментом раннього виявлення гібридних загроз завдяки здатності інтегрувати багатоманітні джерела даних, координувати міжвідомчу діяльність і формувати швидкі механізми оповіщення. Сама ж ефективність системи кризового менеджменту залежить від правильного поєднання технологій моніторингу, аналітичних процесів, у тому числі вмілого застосування технологій штучного інтелекту, та міжсекторної кооперації усіх суб'єктів: державні структури, бізнес, громадянське суспільство.

Поглиблення та посилення аналітичних і технологічних можливостей кризового менеджменту є однією з ключових передумов підвищення рівня і зміцнення стійкості держави, суспільства та стратегічного управління в умовах гібридних викликів сучасності, формування ефективної моделі державної безпеки. Підтвердженням цьому є практика провідних країн, серед яких відмічається Фінляндія [2, с. 239], яка демонструє, що найбільш ефективними є системи, які забезпечують: багаторівневий аналіз даних; попереджувальне інформування урядових структур; широке застосування автоматизованого аналізу інформації; оперативне прийняття рішень на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Карпенко, О. О., & Осипова, Є. Л. (укл.). (2024). *Гібридні загрози та комплексна безпека: навчальний посібник*. Київ: ТОВ «ТРОПЕА».

2. Резнікова, О. (2022). *Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища*. Київ: НІСД.
3. Качинський, А. (2013). *Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень*. Київ: НІСД.
4. Резнікова, О. О., Войтовський, К. Є., & Лепіхов, А. В. (2020). *Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України (аналіт. доп.)*. Київ: НІСД.
5. Потеряйко, С. П., Белікова, К. Г., Твердохліб, О. С., Мазуренко В. І., & Ковальов О. С. (2023). Кризовий менеджмент в умовах інформаційних загроз як механізм забезпечення національної системи стійкості. *Інвестиції: практика та досвід*, 23, 119–124. DOI: 10.32702/2306 6814.2023.23.119.

Денис ЮРКОВСЬКИЙ,

студент

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Олена ПІСТРАКЕВИЧ,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри міжнародних відносин

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

УКРАЇНСЬКІ МЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВІНЧАННЯ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ

Сучасне міждержавне протистояння відбувається не лише у військовому вимірі, а й в інформаційному. Зазвичай, у вузькому розумінні, інформаційною війною називають методи та способи поширення пропагандистських наративів задля послаблення позицій супротивника. Проте поява та подальший розвиток соціальних мереж зумовили використання нових форм комунікації для досягнення зазначеної мети. Однією з таких форм виділяють мем, що означає будь-який об'єкт (зображення, відео, уривок тексту тощо), який дуже швидко поширюється від одного інтернет-користувача до іншого, часто з невеликими змінами, які роблять його гумористичним [7]. Власне, американський підприємець та фахівець з комунікацій Джефф Гізіа надає таке визначення меметичній війні: «конкуренція за наратив, ідеї та соціальний контроль на полі бою соціальних медіа. Можна вважати це підкатегорією «інформаційних операцій», адаптованих до соціальних медіа» [5, с. 70].

Російсько-українська війна не стала винятковим конфліктом, в якому не застосовуються мемі в якості зброї інформаційного протистояння. Саме гумористичний характер цих об'єктів інформації допомагає українським громадянам зберігати моральну стійкість у важких воєнних умовах, а також протистояти наративам ворожої пропаганди. Для підтвердження зазначеної тези пропонується розглянути мемі, за допомогою яких висміюють армію Російської

Федерації.

Чи не найбільш зразковим мемом у цій категорії став «Чмоня». Таке прізвисько отримав боєць мотострілецького підрозділу незаконних військових формувань «Донецької народної республіки» Андрій Рязанцев, який у березні 2022 року здався у полон військовослужбовцям Збройних сил України. Тоді у мережі Інтернет було викладено фотографію Рязанцева, незграбно одягнутого у військову форму, у зв'язку з чим він отримав згадане прізвисько. Особливу популярність цей інтернет-мем отримав у соціальній мережі ТікТок, в якій, станом на 29 березня 2022 року, відеоролики з гештегом «Чмоня» мали приблизно 40 мільйонів переглядів [2]. Таким чином, у масовій свідомості українців окупаційний континент почав асоціюватися з образом, відмінним від того, який просувала російська пропаганда, називаючи збройні сили РФ «другою армією світу».

Ефект знецінення боєздатності загарбницьких військ посилювався під час гучних поразок на полі бою, які також були відображені в мемах. Варто зазначити, що основою для висміювання у таких випадках були здебільшого офіційні зведення російського міністерства оборони, в яких відомство намагалось за допомогою евфемізмів сповістити новини про невдачі армії РФ у більш прийнятній формі для внутрішньої аудиторії країни-агресора. Зокрема, виведення окупаційних військ з півночі України у квітні та острова Зміїний у червні 2022 року було оголошено «жестом доброї волі», а дії російських бойових підрозділів під час контрнаступу ЗСУ на Харківщині восени того ж року – «перегрупуванням» і «тактичним відступом». Одним із мемів щодо цієї тематики можна назвати допис спільноти «Дамо відсіч Росії» у соціальній мережі X, в якому користувачі, іронізуючи над спробами російської держави досягти статусу великої країни, навели логічний ряд: «Великій русській язик – Великая русская література – Великое русское отступленіє» [1].

Окрему увагу варто звернути на меми, які були присвячені проведенню Збройними силами України операції на території Курської області. Факт вторгнення регулярної армії на територію РФ став чи не найбільш болючим ударом по іміджу країни-агресора та її збройних сил зокрема. Власне, у мемах стосовно цього епізоду

російсько-української війни висміювалась нездатність офіційної Москви захистити власних громадян та зупинити просування армії, яку планували знищити протягом кількох днів під час широкомасштабного нападу на Україну у лютому 2022 року. Декілька мемів про початок Курської операції були створені сатириком Богданом Процишиним, в яких зокрема була обіграна цитата російського диктатора Володимира Путіна стосовно потоплення підводного човна «Курськ» [3]. Варто зазначити, що до творення гумористичного контенту стосовно цього епізоду російсько-української війни долучилися також відомі компанії. Наприклад, генеральний директор акціонерного товариства «Укрпошта» Ігор Смілянський повідомив на своїй сторінці в соціальній мережі Facebook про відкриття поштового відділення в місті Суджа [6].

Однією з найбільш актуальних подій російсько-української війни, які були також висвітлені в мемах, стала операція «Павутина», яку провели працівники Служби безпеки України в День військово-транспортної авіації РФ – 1 червня 2025 року. Користувачі мережі Інтернет відзначили використання в рамках проведення операції далекобійних машин, в яких водії перевозили бойові літальні апарати для знищення стратегічних бомбардувальників, частина з яких складала разом з підводними човнами та міжконтинентальними балістичними ракетами так звану «ядерну тріаду» країни-агресора. Також у мемах про операцію «Павутина» був висміяний ультиматум учасників російської делегації, висловлений під час проведення першого раунду перемовин з представниками України в 2025 році, за яким вимагалось виведення підрозділів ЗСУ з 4-х областей, анексованих РФ, оскільки потім країна-агресор погрозувала заявити про претензії на володіння 5-ма областями [4].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що мему є невід'ємним елементом інформаційного виміру російсько-української війни. В умовах широкомасштабного застосування пропагандистських наративів, окремі зображення, відео та текстові повідомлення, що масово поширюються в соціальних медіа, допомагають реагувати на стресові ситуації з гумором та іронією, що сприяє психологічній стійкості під час війни. Російсько-українське протистояння демонструє, що мему стають засобом

розвінчання міфів ворожої пропаганди, зокрема тих, що стосуються возвеличення та гіперболізації бойових спроможностей збройних сил країни-агресора.

Список використаних джерел:

1. Дамо відсіч Росії [@Stop_Russia]. (2022, 10 вересня). *Великій русській язык Великая русская література Великое русское отступление* [Допис]. X. https://x.com/Stop_Russia/status/1568651977357201410?t=johclKzgiHyWIwswv2IEiA&s=19
2. Малай, К. (2022, 29 березня). *Полонений-окупант з Горлівки на прізвисько «Чмоня» став новим інтернет-мемом*. OBOZ.UA. <https://news.obozrevatel.com/ukr/show/prikoLyi/polonenij-okupant-z-gorlivki-na-prizvisko-chmonya-stav-novim-internet-memom.htm>.
3. Процишин офіційний. (2024, 8 серпня). *Кто хочет стать пенсионером?* [Долучено зображення] [Допис]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/1BpErwiCfK/>
4. УКРІНФОРМ [@ukrinform]. (2025, 1 червня). [Мемі про операцію «Павутина»] [Фотографія]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DKXMUXFtwBT/?igsh=MWI4Z2VnbzI2eGxnbA==>
5. Giese, J. (2016). It's time to embrace Memetic warfare. *Defence Strategic Communications*, 1(1), 68–76. <https://doi.org/10.30966/2018.riga.1.4>.
6. Igor Smelyansky – Ігор Смілянський. (2024, 7 серпня). [Повідомлення про відкриття відділення АТ «Укрпошта» в місті Суджа] [Долучено зображення] [Допис]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/16afjEPwZR/>
7. *meme noun – Definition, pictures, pronunciation and usage notes* | *Oxford Advanced Learner's Dictionary at OxfordLearnersDictionaries.com*. (n. d.). Oxford Learner's Dictionaries | Find definitions, translations, and grammar explanations at Oxford Learner's Dictionaries. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/meme?q=Meme>

Поліна ПОЛЯКОВА,

студентка

Національного університету «Острозька академія»

РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ У ПРОТИДІІ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

З розвитком сучасних технологій змінилися й засоби для ведення війни та її характер загалом. Тепер поширення дезінформації є ключовим інструментом для здійснення гібридних впливів зі сторони ворога. Дезінформація – це інформація, яка є неправдивою та навмисно створена для завдання шкоди особі, соціальній групі, організації чи країні [4]. Її формами є:

- Fakes news (фейкові новини) – вигадані та/або неправдиві новини, покликані ввести людей в оману;
- Інформаційно-психологічні спеціальні операції (ІПСО) – масове поширення неправдивої інформації, яка покликана вплинути на емоції людини та її свідомість;
- Пропаганда – широка інформаційна кампанія з поширення конкретних наративів серед різних груп людей;
- Діпфейки – сфабриковані (зокрема й з допомогою ШІ) медіа-файли, які можуть мати реалістичний вигляд і мають на меті видати неправдиву інформацію як правдиву.

Всі з перелічених форм пропаганди активно застосовуються Росією у гібридній війни проти України. Використовуючи такі засоби для здійснення маніпуляцій у суспільстві, ворог намагається максимально вплинути на соціальну згуртованість українців та підірвати довіру до влади. Для цього у дезінформаційних кампаніях використовуються максимально різні теми: мобілізація, мирні переговори, просування на фронті, економічні та політичні чинники, інтеграція у суспільство військових після їх повернення з фронту, українці за кордоном та будь-що інше, що може становити суспільний інтерес. Для поширення неправдивої та провокативної інформації Росія використовує медіаресурси, ЗМІ, соціальні мережі

та інші платформи, на яких поширюється й правдива інформація. Відповідно протидію дезінформації здійснюють українські працівники тих же платформ, значною мірою, журналісти.

Після повномасштабного вторгнення інформаційна політика України стала формуватися як єдина. Було сформовано телемарафон «Єдині новини», який об'єднав декілька телевізійних компаній у єдине мовлення. Завдяки такому підходу по телебаченню трансливалася найважливіша інформація про гуманітарні коридори, репортажі з фронту та звернення президента, і саме тут люди чули передачі, що спростовували дезінформацію ворога. Це дозволило громадянам не тільки отримувати правдиву інформацію, але й відчувати підтримку уряду [5]. Також таке об'єднання стало можливістю для співпраці журналістів різних телекомпаній заради спільної мети. Проте з часом «Єдині новини» стали втрачати довіру українців. Це підтверджується пресрелізом Київського міжнародного інституту соціології: «у грудні 2023 року 43% довіряли телемарафону «Єдині новини», не довіряли – 38%. Станом на початок лютого 2024 року частка тих, хто довіряє, знизилася до 36%. Натомість до 47% зросла частка тих, хто не довіряє» [3]. Тому окрім телебачення стали популярнішими й багато державних та недержавних проєктів для перевірки інформації та руйнування ворожих міфів.

Таким чином, в Україні було створено або перепрофільовано багато структур для реалізації захисту інформаційного фронту. Серед таких громадських або приватних організацій: VoxCheck, StopFake, Ukraine Fact Check, Інститут масової інформації, Лабораторія журналістики суспільного інтересу, Український кризовий медіацентр, Детектор медіа, Texty.org.ua та багато інших проєктів. В свою чергу серед державних проєктів популярними є: Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (Міністерство культури та інформаційної політики), Центр протидії дезінформації (Рада національної безпеки і оборони України), Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Кабінет Міністрів України) та деякі інші. У кожній з цих установ працюють журналісти, аналітики та експерти. Вони займаються моніторингом медіапростору, перевіркою інформації, виявленням російських наративів, їх дослідженням, підготовкою аналітичних звітів і

публікуванням правдивої інформації з конкретною аргументацією на протигагу неправдивій. Більшість роботи щодо моніторингу та виявлення наративів виконується саме українськими журналістами.

Українські працівники медіа-простору зараз активно співпрацюють задля створення ефективного механізму протидії інформаційним впливам Росії, ресурсів для перевірки компетентності журналістів, удосконалення українських стандартів якості інформаційних продуктів, інше. З цим допомагають різні державні майданчики, наприклад Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення при Раді національної безпеки і оборони України, та інші.

В своїх матеріалах платформи також пояснюють, як журналісти можуть використовувати сучасні технології (такі як ШІ, OSINT, пояснювальна журналістика, шифрування даних та інші) для створення різних інформаційних продуктів, а також дають посилання на сервіси для перевірки даних, якими інформаційники постійно користуються [1]. Журналісти також навчають читачів розрізняти правду та фейк, закликають перевіряти будь-яку інформацію та навчають людей публікувати правдивий та надійний контент. Наприклад журналіст Детектор Медіа Євген Бриж в одному зі своїх коментарів для видання писав: «... сутність презумпції сумнівності чи фейковості новин – споживач має усвідомлювати, що новини можуть бути неправдивими, й автор має надати переконливі докази їхньої правдивості (ред. прямо в матеріалі, який публікує)» [2].

Звідси можемо зрозуміти, що роль сучасних журналістів полягає не лише в зборі та систематизації інформації, а й перевірці багатьох джерел, новин, інших публікацій, що значною мірою додає в їх роботу аналітичні процеси. Зараз журналісти працюють разом із аналітиками та експертами на одному рівні, також здійснюють аналітичну та подекуди наукову діяльність щодо ворожої дезінформації. Таким чином, вони стають захисниками інформаційного простору держави, захищаючи його від російських вкидів. Інформаційна безпека є частиною національної безпеки країни, тому ми можемо з впевненістю сказати, що журналісти сьогодні відіграють важливу роль пов'язану із захистом держави.

Окрім захисту інформаційного поля від дезінформаційних кампаній, працівники інформаційної сфери також популяризують медіаграмотність та інформаційну гігієну, шляхом розробки різних освітніх курсів та ресурсів. Таким чином, було створено декілька проєктів, які навчають різних людей правильному трактуванню інформації, ставленню до неї, правилам публікацій у різних спільнотах, принципам пропаганди та багатьом іншим речам. Наприклад державний проєкт «Фільтр» – національний проєкт з медіаграмотності Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, який покликаний звернути увагу суспільства на важливість навчання інформаційної гігієни. Також є велика кількість інших подібних освітніх програм у різних формах (курси/ ігри/ інструкції/ посібники/ інше), над якими працюють журналісти з різних недержавних проєктів та спільнот. Вони можуть бути загальні, зорієнтовані на різні вікові категорії, працівників конкретної специфічної сфери та в інших формах. Прикладом таких інших освітніх заходів є онлайн-курс «Новинна грамотність» від Детектор Медіа, освітній проєкт «OSINT Academy» від Інституту постінформаційного суспільства, гра «Медіаграмотна місія» від IREX, видання «Як розпізнати фейк?» від Міністерства інформаційної політики України та багато інших. У розробці цих програм брала участь велика кількість людей, які мають стосунок до медіа та інформації, і це більшою мірою журналісти. Наприклад у навчальному курсі «Медіа та інформація» від освітньої організації «Змінотворці» викладачами та кураторами є журналісти.

Отже, робота журналістів зараз значно ускладнилася у зв'язку з розвитком інструментів війни. Тепер їх робота значною мірою пов'язана з аналітичними та освітніми процесами. Журналісти зараз повинні вміти перевіряти інформацію, писати тексти переконливіше, використовувати багато аргументації та різних інструментів для перевірки зібраної інформації. Також вони постійно займаються моніторингом медіапростору, виявляють наративи Росії у публікаціях та новинах і протидіють цій інформації з використанням різних методів пояснювальної журналістики, застосуванням OSINT-інструментів, технологій штучного інтелекту та багатьох інших інструментів для перевірки та формування даних. Сьогодні ми

можемо назвати журналістів захисниками інформаційного простору держави, що є елементом національної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Бриж, Є. (2015, 27 січня). *Сумнівайся в усьому: як доводити правду в часи дезінформації, маніпуляцій і штучного інтелекту*. Детектор медіа. https://detector.media/infospace/article/237560/2025-%2001-27-sumnivaysya-v-usomu-yak-dovodyty-pravdu-v-chasy%02dezinformatsii-manipulyatsiy-i-shtuchnogo-intelektu/?utm_%20source=chatgpt.com

2. Тесленко, К. (2025, 21 лютого). *Висвітлення збройних конфліктів у добу цифрових технологій: як журналісти використовують ШІ, OSINT та інноваційні інструменти*. Національна спілка журналістів України. https://nsju.org/navchannya/vysvitlennya-zbrojnyh-konfliktiv-u-dobu-czyfrovyyh-tehnologij-yak-zhurnalisty-vykorystovuyut-shi-osint-ta-innovaczijni-instrumenty/?utm_source=chatgpt.com

3. Грушецький, А. (2024, 19 лютого). *Довіра телемарафону «Єдині новини»*. Київський міжнародний інститут соціології. <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1369>

4. Spies, S. (2019, October 22). *Defining «Disinformation»*. MediaWell. https://mediawell.ssrc.org/research-reviews/defining-disinformation/?utm_source=chatgpt.com

5. Piskorska, G., Ryzhova, D., & Yakovets, A. (2023). Joint Efforts of the Media, Civil Society and the State to Counter Russian Disinformation. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 3(39), 1–9. https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092023/8026.

Павло БАКУСЬКО,

студент

Національного університету «Острозька академія»

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ОБ'ЄКТ ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Національна ідентичність визначає здатність держави чинити опір гібридним впливам, відновлюватися після ударів та зберігати суб'єктність у глобальній політиці [1, с. 103]. Тому осмислення ідентичності як ключового об'єкта гібридної агресії РФ стає необхідною умовою розуміння сучасних міжнародних конфліктів.

Для України після 2014 року ідентичність стала тим елементом, що утримує країну в цілісності навіть тоді, коли ззовні вибивають опору. Саме завдяки спільному відчуттю «хто ми є» суспільство здатне продовжувати діяти злагоджено і брати на себе відповідальність. Росія намагається зруйнувати саме цей каркас, бо він не дає реалізувати її стратегічні плани. Там, де немає самостійної ідентичності, зникає політична суб'єктність, розмивається здатність чинити спротив та будь-які зовнішні впливи сприймаються як норма [2, с. 367]. Тому атаки спрямовуються на символи, мову, історичні події, уявлення про майбутнє, тобто на все, що формує поняття «ми».

Стратегія Росії щодо України ґрунтується не лише на запереченні української державності, а передусім на спробі її привласнення. Йдеться про цілісну модель впливу, яка спрямована на національну ідентичність як основу політичної суб'єктності. Перший рівень цієї стратегії полягає у привласненні минулого. Кремль намагається сформувати альтернативну історичну логіку, в межах якої Україна нібито ніколи не існувала як окремий політичний суб'єкт, а розглядалася лише як «природне» або «правильне» продовження російського проєкту. Другий рівень спрямований на нав'язування українцям альтернативної ідентичності, вигідної Москві. Метою такого впливу є не стільки переконання, скільки формування сумнівів щодо права українців на існування як окремої нації та самостійного політичного колективу. Третій рівень гібридної

стратегії РФ полягає у привласненні майбутнього. Росія намагається не лише контролювати інтерпретацію минулого, а й нав'язати бачення того, якою «має бути» Україна. Такий підхід є довгостроковим інструментом впливу, адже суспільство, якому нав'язують відчуття вже визначеного майбутнього, поступово втрачає волю до дії, опору та боротьби [2, с. 251–156].

Росія будує свої інформаційні операції не навколо фактів, а навколо конструювання альтернативних образів України. Мета цих наративів не переконати, а збити з орієнтирів, створити сумніви й накопичити внутрішні протиріччя. У центрі атаки не події, а смисли: хто ми, чого прагнемо, кому належить історія й майбутнє країни. Новітні методи впливу РФ базуються на персоналізації атак. Це вже не масова пропаганда у старому стилі, а робота з конкретними групами: ветеранами, молоддю, місцевими громадами, релігійними спільнотами. Такий підхід працює як повільний розчинник: він не руйнує ідентичність миттєво, але поступово послаблює зв'язки всередині суспільства. Водночас Росія активно використовує глобальні інформаційні майданчики для створення зовнішнього образу «неповноцінної» або «проблемної» України. Це робиться для того, щоб підірвати міжнародну підтримку, представити українську суб'єктність як нестабільну або надмірно залежну від зовнішніх рішень. Такі інформаційні удари розраховані на накопичувальний ефект: послаблення довіри між громадянами, розмиття орієнтирів та створення відчуття непевності [2, с. 144–148]. Власне тому саме інформаційний вимір став одним із найнапруженіших у цій війні, він вимагає постійної роботи з аудиторією, пояснення рішень і точного реагування України на нові наративи росіян.

Українська ідентичність стала фактором міжнародної політики не через символізм, а через те, що вона безпосередньо впливає на конфігурацію безпеки в Європі. Спроба Росії зламати ідентичність України на практиці означає зміну кордонів, руйнування базових норм міжнародного права і створення прецеденту, який може бути використаний у будь-якому регіоні світу. Саме в цьому контексті доречним є твердження, що «новий гібридний світо(без) порядок... – це і є нова реальність, яку аж ніяк не можна трансформувати на реалії минулого» [2, с. 9], адже атака на ідентичність стає інструментом

демонтажу самої логіки міжнародної стабільності.

Українська ідентичність виявилася стійкою не тому, що була історично монолітною, а тому що вміє змінюватися відповідно до ситуації. У різних регіонах вона проявлялася по-різному, але у момент загрози з'явилося базове спільне розуміння: незалежність не існує сама по собі, а її треба захищати власними зусиллями. На практиці це означало не ідеальну єдність, а готовність діяти там, де держава об'єктивно не встигала. Ключова перевага України в тому, що ідентичність тут побудована на особистому рішенні: залишатися частиною країни навіть тоді, коли це складно, дорого або небезпечно [2, с. 370]. Саме цей індивідуальний вибір, помножений на масштаби українського суспільства, створює той рівень стійкості, який Росія системно недооцінювала і продовжує неправильно інтерпретувати.

Український випадок показує просту річ: у гібридних війнах виживає не той, хто має ідеальну модель держави, а той, хто не дає противнику вирішити за себе, ким він є. Росія атакує ідентичність тому, що це найкоротший шлях позбавити Україну волі до опору й представити її світові як «слабку ланку». У цьому контексті показовим є твердження, що «стратегія конструктивної національної стійкості повинна полягати у тому, щоб максимально передбачити й нейтралізувати нові гібридні загрози» [3, с. 446]. Це є актуальним для сучасної України, адже мова йде не про абстрактні цінності, а про здатність суспільства не допустити нав'язування волі ззовні. Головний ефект цих атак виявився іншим: з частини суспільства вони зняли старі ілюзії про «нейтральність» і стан «поза політикою». Українці опинилися у ситуації, де вибір ідентичності є не культурною дискусією, а питанням виживання. Саме це зробило очевидним те, що Росія намагається приховати: боротьба йде не за минуле, а за право мати майбутнє, яке не пише за тебе сусід.

Список використаних джерел:

1. Резнікова, О. О. (2022). *Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища*. Київ: НІСД. <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2022.01>
2. Горбулін, В. П. (заг. ред.). (2017). *Світова гібридна війна: український фронт*. Київ: НІСД.

3. Шморгун, О. О. (2022). Досвід національної стійкості в умовах гібридних загроз: українська й світова практика. *Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь* (с. 446–458). Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.

Тетяна БАКУСЬКО,

студентка

Національного університету «Острозька академія»

ДЕФІЦИТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА КООРДИНАЦІЇ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ГІБРИДНИХ ВПЛИВІВ

Стратегічне планування формує передбачуваність дій сектору безпеки і оборони, дозволяє структурувати пріоритети, планувати спроможності та адаптувати рішення до динаміки загроз, а також визначає, наскільки швидко сектор може реагувати, координувати міжвідомчу взаємодію, забезпечувати ресурсами та формувати спроможності відповідно до реальних пріоритетів.

Упродовж усього періоду незалежності стратегічне планування в Україні має фрагментарний і несистемний характер та охоплює переважно окремі напрями державного розвитку. Протягом більш ніж трьох десятиліть у державі так і не було сформовано єдиної загальної методології стратегічного планування, придатної для застосування на всіх рівнях публічного управління та в діяльності різних інституцій, залучених до управлінських процесів. Документи, що формально визначаються як стратегічні, здебільшого обмежуються декларативними положеннями, у них відсутні чітко визначені індикатори досягнення цілей, часові межі реалізації, система моніторингу та оцінювання результатів, а також визначення відповідальних суб'єктів [1, с. 23].

Через дефіцит належного оборонного планування в Україні низка проблем залишається невирішеною та повторюється з року в рік. Зокрема, зберігається незавершеність розмежування функцій між органами управління Міністерства оборони та Генеральним штабом Збройних Сил України, що призводить до низької відповідальності за прийняття і виконання рішень; нормативно-правова база не відповідає сучасним вимогам, а керівні документи часто не мають належного обґрунтування; програми та плани

не адаптуються до змін у глобальному середовищі міжнародної безпеки; відсутній системний підхід до поєднання оборонного і бюджетного планування, що викликає розбіжності між бюджетними та оборонними програмами; рівень інформаційного забезпечення управління оборонними ресурсами залишається низьким [2, с. 208–209].

Дефіцит стратегічного планування та координації в Україні створює вразливості, які Росія системно використовує в межах гібридної війни. Повільні, чи суперечливі державні рішення у сферах мобілізації, логістики, оборонних закупівель і кадрової політики стають підґрунтям для інформаційних і психологічних операцій. Поєднуючи ці управлінські прогалини з кібератаками, різноманітними маніпулятивними «зливами», підконтрольними медіа та Telegram-мережами, противник штучно посилює внутрішні конфлікти, деморалізує суспільство, підриває довіру до державних інституцій і спотворює сприйняття процесів ухвалення стратегічних рішень, тим самим демонструє як «нездатність української держави до планування». Тобто стратегічне планування стає не лише внутрішнім викликом, а і елементом гібридної боротьби, де слабкість системи безпосередньо впливає на хід війни та стійкість суспільства.

Важливою особливістю гібридного впливу є асиметричне використання часу та рішень. Для Росії сам процес ухвалення стратегічних рішень в Україні стає об'єктом спостереження і впливу. Росія адаптує власні дії не до змісту рішень, а до їхньої затримки, етапності та внутрішніх дискусій, та використовує їх для корегування проведення інформаційних операцій.

Орієнтація на системне стратегічне планування у сфері протидії безпековим загрозам створила б передумови для більш вираженої та завчасної підготовки держави до їх реалізації. Попри те, що Україна продемонструвала здатність до ефективного й стійкого опору агресії на різних напрямках, набутий досвід має стати підставою для невідкладного вдосконалення механізмів стратегічного планування. Йдеться не лише про сектор безпеки і оборони, а про формування цілісної стратегічної культури в межах усього політико-правового розвитку держави [1, с. 25]. В умовах гібридної війни

відсутність такої культури перетворюється на фактор уразливості, який цілеспрямовано використовується противником. Посилення стратегічного планування та міжвідомчої координації зменшує простір для інформаційних і психологічних операцій, підвищує стійкість управлінських рішень і унеможливорює експлуатацію тимчасових труднощів як доказу «нездатності держави». Отже, стратегічне планування виступає не лише інструментом управління, а й елементом національної стійкості в умовах гібридної війни.

Список використаних джерел:

1. Мовчан, У. В. (2022). Проблеми стратегічного планування в Україні в контексті повномасштабної війни. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 2, 23–26. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.2\(54\).264392](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.2(54).264392).
2. Слободяник, С., & Онуфрійчук, О. (2023). Аналіз сучасного стану оборонного планування в Україні та основні проблеми, пов'язані з його подальшим розвитком. *Social Development and Security*, 12, 198–210. <https://www.paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/540/662>.

Сергій МОСКАЛЮК,

студент

Національного університету «Острозька академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Трансформація правової системи України під впливом повномасштабної збройної агресії Російської Федерації призвела до формування унікального юридичного ландшафту, де забезпечення національної безпеки та захист прав людини перебувають у стані постійної, динамічної взаємодії. Фундаментом цього процесу є Конституція України, яка у статті 64 встановлює вичерпний перелік прав і свобод, що не можуть бути обмежені навіть у періоди найвищої екстремальної загрози, такі як воєнний або надзвичайний стан [1]. Такий підхід відображає антропоцентричну спрямованість української державності, де людина, її життя, здоров'я, честь і гідність визнаються найвищою соціальною цінністю.

Законодавче регулювання особливого правового режиму воєнного стану ґрунтується на Законі України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. [2]. У Законі воєнний стан визначено як особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу. Цей режим передбачає надання військовому командуванню та військовим адміністраціям повноважень, необхідних для відвернення загрози, що передбачає можливість тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Процедура введення та продовження воєнного стану в Україні має чітко визначений конституційний алгоритм. Станом на початок 2026 року Україна пройшла через 18 послідовних етапів продовження воєнного стану, що свідчить про довгостроковий характер безпекових викликів. Останні законодавчі рішення від січня 2026 року продовжили термін дії воєнного стану та загальної мобілізації до 4 травня 2026 року.

Аналіз правового режиму воєнного стану вказує на те, що він не передбачає повне скасування права, а є переходом до моделі «керованої необхідності». Нормативно-правова база функціонування воєнного стану формується на кількох рівнях. На конституційному рівні визначено межі повноважень органів державної влади та перелік невідчужуваних прав. Законодавчий рівень встановлює правову основу, заходи та повноваження органів державної влади. Президентські укази формалізують початок та тривалість воєнного стану, визначаючи перелік обмежень, тоді як урядові постанови регулюють механізми призову, охорони об'єктів та соціальний захист. Спектр та межі обмежень громадянських свобод запроваджуються лише в обсязі, необхідному для забезпечення національної безпеки.

Класифікація конституційних прав за режимом обмеження поділяє їх на обмежувані та абсолютні. До обмежуваних прав належать свобода пересування, право на приватність, право власності, свобода слова тощо. Практична реалізація цих обмежень проявляється у запровадженні комендантської години, перевірці документів, примусовому відчуженні майна. Водночас абсолютні права, такі як заборона катувань, право на життя, право на судовий захист та професійну правничу допомогу, залишаються непорушними. Військове командування отримало повноваження встановлювати особливий режим в'їзду та виїзду, що є критично важливим для запобігання диверсіям та забезпечення логістики Збройних Сил, проте створює значне навантаження на повсякденне життя громадян. Право на недоторканність житла та таємницю кореспонденції також зазнають обмежень з боку уповноважених органів задля боротьби з внутрішніми загрозами. Свобода слова підлягає обмеженням у частині поширення інформації, що може зашкодити обороноздатності держави.

Україна як суб'єкт міжнародного права застосувала механізм дерогації – тимчасового відступу від окремих зобов'язань за Міжнародним пактом про цивільні і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [5]. Протягом 2024–2025 років держава регулярно надсилала оновлені повідомлення Генеральним секретарям Організації Об'єднаних Націй (ООН) та Ради Європи. Повідомлення підтверджують, що дерогація є

пропорційною загрози життю нації та відповідає суворим вимогам міжнародного права.

Важливою подією стала постанова Великої палати Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) від 9 липня 2025 року у справі «Україна та Нідерланди проти Росії» [4], яка визнала масові порушення прав людини окупантами. Це створює юридичне підґрунтя для притягнення агресора до відповідальності та виплати репарацій.

Незважаючи на фізичну руйнацію будівель та необхідність евакуації установ із зони бойових дій, судова система України продемонструвала вражаючу адаптивність. Статистика здійснення правосуддя вказує на зростання кількості справ: якщо у 2024 році на розгляді перебувало 5,3 млн справ, то у 2025 році цей показник зріс до 5,8 млн. Зростання кількості справ свідчить про довіру населення до судового способу вирішення спорів. Справа «Шиліна проти України» стала показовим прикладом того, як суди балансують між державним інтересом та правами індивіда, наголосивши, що держава не повинна покладати на громадян «надмірний індивідуальний тягар» [3].

Мобілізація є найбільш чутливою сферою взаємодії особи та держави в умовах війни. Нове законодавство 2024–2025 років запровадило жорсткіші вимоги до військового обліку, одночасно розширюючи соціальні гарантії. Впровадження електронних інструментів, таких як «Резерв+», допомогло знизити рівень корупційних ризиків та зробити процес прозорішим. Водночас держава посилила соціальний захист сімей військовослужбовців, надаючи пільги на навчання та гарантуючи збереження робочого місця.

Окремим викликом є ситуація на тимчасово окупованих територіях, яку характеризує системне ігнорування Російською Федерацією норм міжнародного гуманітарного права. Окупаційна влада використовує «паспортний тероризм», конфіскацію житла біженців (понад 4500 будинків станом на кінець 2025 року) та мілітаризацію дитинства. Крім того, фіксуються масові випадки позасудових страт та катувань українських військовополонених. Україна протидіє цим викликам через міжнародні суди та створення

внутрішніх механізмів підтримки, таких як програма «Відновлення» для внутрішньо переміщених осіб.

Досвід України у 2022–2026 роках доводить, що захист прав людини не суперечить національній безпеці, а є її фундаментом. Діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини демонструє активізацію громадянського суспільства: понад 123 тисячі звернень громадян у 2024 році, повернення тисяч військовополонених та депортованих дітей.

Ключовими викликами для національної безпеки на майбутнє залишаються демографічна криза, інформаційна безпека та реінтеграція деокупованих територій. Забезпечення прав людини в умовах воєнного стану в Україні – це не лише питання юридичної техніки, а й акт цивілізаційного вибору. Аналіз вітчизняної практики підтверджує, що Україна обрала шлях «правової війни», де кожна дія держави проходить через фільтр легітимності та відповідності міжнародним стандартам. Це створює надійний щит проти ворожої пропаганди та закладає міцний фундамент для повоєнного відновлення країни як правової демократичної держави. Інституційна спроможність судової, виконавчої та законодавчої гілок влади дає підстави для стриманого оптимізму щодо збереження правопорядку в найбільш турбулентні часи сучасної історії.

Список використаних джерел:

1. *Конституція України*. (1996). Верховна Рада України. Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. *Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р.* (2015). Верховна Рада України. Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
3. *Case of Shylyna v. Ukraine (Application no. 2412/19). Judgment.* (2024). HUDOC. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-230878>
4. *Case of Ukraine and the Netherlands v. Russia (Applications nos. 8019/16, 43800/14, 28525/20 and 11055/22).* (2025). HUDOC. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-244292>
5. *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини).*

(1950). Верховна Рада України. Законодавство України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Дарина РУЖИЦЬКА,

студентка

Національного університету «Острозька академія»

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ДІАСПОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІІ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ

У системі міжнародних відносин феномен діаспори є не лише етнографічним чи культурним фактором, сьогодні він набуває політичного та безпекового значення. Діаспора – це недержавний актор, який виконує функції представництва та комунікації, здійснює глобальний вплив без необхідного офіційного дипломатичного статусу. В основі спроможності політичних інструментів, які використовує діаспора для протидії інформаційній агресії, лежить концепція «репутаційної безпеки», а «м'яка сила» виступає основним ресурсом для її реалізації. Таким чином, етнічна група просуває не лише внутрішньо- та зовнішньополітичні цінності через призму привабливості культури, а й створює інформаційний захист інтересів нації [5, с. 51].

Історичний досвід української діаспори демонструє існування двох моделей публічної дипломатії: за участі держави та бездержавної моделі. Саме друга модель, яка сформувалася в часи відсутності незалежної України, стала фундаментом для сучасної системи протидії інформаційній агресії [1, с. 57]. Українські мігранти протягом тривалого часу самостійно відстоювали національні інтереси. Через це етнічна мережа, що включає Світовий конгрес українців, Європейський конгрес українців, Конгрес українців Канади, Союз українських організацій Австралії та інші структури, діє як скоординована система, здатна реалізувати масштабні дипломатично-політичні та інформаційні кампанії [2, с. 221]. Основними напрямками діяльності громади є: популяризація української культури, формування позитивного міжнародного іміджу України, захист і просування інтересів, а також створення мереж підтримки [4, с. 117].

Практична реалізація публічної дипломатії діаспори для

протидії інформаційній агресії здійснюється через широкий спектр заходів. Успішність впливу етнічної спільноти залежить від чіткої стратегії та організаційних можливостей. Українська діаспора використовує такий механізм для протидії російським наративам. Чудовим прикладом є діяльність Конгресу українців Канади та Українського конгресового комітету Америки, які через офіційні канали та особисті зв'язки з урядовцями інформують владу про реальну ситуацію в Україні. Після цього зазвичай ухвалюються проукраїнські рішення, блокуються російські кампанії дезінформації, а проти них вводяться санкції.

Окремо хотілось би відзначити Світовий конгрес українців (СКУ). СКУ діє як єдиний політично-комунікаційний центр у понад 60 країнах світу, по суті, дозволяючи представникам українського походження виступати певним суб'єктом у дипломатії. У СКУ входять відділи, що займаються протидією інформаційній агресії, а після 2022 року Конгрес зміг домовитися з ООН, НАТО, ОБСЄ та звітує перед ними щодо безпекової ситуації. Також під керівництвом Світового конгресу українців одночасно у понад 50 країнах проводили мітинги, які були задокументовані в медіа, аби привернути увагу до жахів війни, а не «конфлікту», як це трансливала російська пропаганда.

З початком повномасштабної війни дипломатична діяльність діаспори зосередилась на протидії інформаційній агресії через цифрові канали комунікації, чим перевела у формат «цифрової діаспори». Мігранти, які використовують технології для участі у віртуальних мережах з політичними цілями, ефективно реагують на фейки та діляться правдивим контентом. Також громада критикувала іноземні ЗМІ через недостатнє висвітлення ситуації і використання некоректної термінології, наприклад, «the Ukraine», «Kiev», «conflict». У таких соцмережах, як Twitter, Instagram, TikTok діаспора підтримувала інформаційні кампанії, наприклад, #StandWithUkraine, #StopRussiaPropaganda, #ЗнайПравду тощо [3, с. 113]. З'явилися нові форми самоорганізації за кордоном, такі як онлайн-спільноти, культурні проекти, волонтерські ініціативи, благодійні фонди. Прикладом такого об'єднання є «Global Ukraine» – мережа, що поєднує більше 400 молодих, високоосвічених

мігрантів, які знаходяться у понад 70 країнах світу [5, с. 115]. Крім того, некомерційні організації, такі як «Razom for Ukraine» та «Nova Ukraine», використовують соціальні мережі для просування проукраїнських інтересів, протидії дезінформації, залучення політичної та військової підтримки у Конгресі США та на міжнародній арені.

Російська пропаганда довго просувала ідеї єдиного народу, спільного походження та єдиної історії, щоб виправдати війну. Українська діаспора, що змогла зберегти наші давні традиції за кордоном, доводить неправдивість цих наративів. Вони проводять дипломатичні кампанії, аби висвітлювати істину за допомогою таких інформаційних каналів: «The Ukrainian Weekly», «Вісник української громади в Хорватії», «Свобода», «Час і події», «Болгарські вісті», «Укр.Бг» [5, с. 152]. У світі існує більше 160 українських та кримськотатарських центрів у близько 30 країнах, які займаються вивченням правдивої історичної спадщини. Через мережі кафедр українознавства, культурних центрів та студій етнічні спільноти шляхом популяризації нашої історії, традицій, мистецтва та кінематографу руйнують кремлівські міфи. Хотілось би відзначити Сергія Плохія – колишнього директора Українського наукового інституту Гарвардського університету в США. Науковець є одним із найвідоміших популяризаторів інформації про українців та Україну загалом, але також велика частина його діяльності присвячена висвітленню російської агресії проти нашої Батьківщини [2, с. 221].

Інформаційна російська агресія часто будується на бажанні показати всі наші найгірші сторони, наприклад, корупцію. Тому публічна дипломатична діяльність національної групи у певних питаннях полягає у покращенні нашої репутації. Вони вимагають чіткі звіти під час надання гуманітарної допомоги, а потім використовують їх як доказ у міжнародних організаціях та як контрнаступ для забезпечення репутаційної безпеки.

Отже, з цього аналізу можна зробити висновки, що українська діаспора зі звичайної етнічної меншини перетворилась на недержавний суб'єкт на міжнародній арені, який відстоює національні інтереси. Іноземні громадяни українського походження проводять дипломатичні та політичні місії, залучають гуманітарну

допомогу, протидіють інформаційній агресії, а саме: спростовують кремлівські міфи, борються з дезінформацією, поширюють правду або самостійно, стаючи частиною «цифрової діаспори», або через організації, які на міждержавному рівні відстоюють вигідну для нас позицію та права, а відповідна діяльність спілок змушує ООН, НАТО, ОБСЄ постійно звертати увагу на Україну та враховувати наші інтереси.

Список використаних джерел:

1. Атаманенко, А. (2019). Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти. *Наукові записки національного університету «Острозька академія»*, 29, 54–65. DOI: 10.25264/2409-6806-2019-29-54-65
2. Макар, В. (2024). Діаспора як інструмент публічної дипломатії України. *Вісник Прикарпатського університету*, 18, 219–231. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-18-21>
3. Руднєва, А., & Мальована, Ю. (2023). Цифрова дипломатія у формуванні системи національної безпеки України в умовах війни з рф. *Запорізький національний університет*, 34, 111–115. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.34.19>
4. Токар, П., & Зуб, С. (2025). Роль української діаспори у розвитку культурної дипломатії в сучасних умовах. *Геополітичні пріоритети України*, 2(35), 115–122. DOI: 10.24144/2078-1431.2025.2(35).115–122
5. Токарська, А., & Шуляк, А. (2025). «М'яка сила» української діаспори: публічна дипломатія та міжнародна підтримка України. Луцьк: Вежа-Друк. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/28997>
6. Трофименко, М. (2019). Діаспора як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, 39, 92–101. DOI: 10.31861/mhpi2019.39.92-101.

Катерина ДЕНИЩИЧ,

студентка

Національного університету «Острозька академія»

СПОРТИВНА АКТИВНІСТЬ ВЕТЕРАНІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ НА ТЛІ ТРИВАЛОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

В умовах тривалої гібридної війни, яку розв'язали проти України, успіх нашої держави залежить не лише від військової міці на лінії зіткнення, але і від здатності ефективно комунікувати, нести свою правду та цінності на міжнародній арені. У цьому контексті ветеранська дипломатія постає як інституціоналізований поєднувальний механізм міждержавної взаємодії, який у міжнародному та політичному дискурсі виконує функцію одного з каналів залучення та посилення підтримки України з боку міжнародних партнерів і різноманітних профільних інституцій у глобальному публічному просторі. Зростаюче значення цієї сфери пояснюється процесами формування у XXI столітті нової моделі регіональної безпеки у межах якої гуманітарні та соціальні форми дипломатії отримують особливу увагу [4, с. 99].

Повернення ветеранів до цивільного життя після участі у бойових діях є складним і тривалим процесом, що потребує медичної, соціальної та психологічної підтримки. Саме в межах реабілітації особливе значення набуває фізична активність, яку адаптовують до індивідуальних можливостей ветеранів, що дозволяє поступово відновлювати функціональні та соціальні навички. Відтак, адаптивний спорт є ефективним інструментом соціалізації, що сприяє фізичній реабілітації, покращенню психоемоційного стану та загального благополуччя ветеранів. Залучення до адаптивних видів спорту є одним із ключових елементів успішної реабілітації та інтеграції ветеранів у мирне життя [2, с. 116]. Водночас участь ветеранів у національних і міжнародних спортивних змаганнях виходить за межі суто реабілітаційного виміру, набуваючи публічного та представницького характеру і перетворюючись на інструмент

ветеранської та публічної дипломатії України. Проведення Паралімпійських ігор, а також різноманітних спортивних заходів для ветеранів і людей з інвалідністю демонструє ефективність спорту як інструменту соціалізації та стабілізації психоемоційного стану постраждалих. Водночас участь у таких заходах сприяє формуванню позитивного міжнародного образу держави та розширює можливості комунікації з міжнародною спільнотою в межах публічної дипломатії [1, с. 43].

Через різні спортивні події світ отримує прямий сигнал про війну, стійкість суспільства та здатність України чинити опір. Спортивна діяльність стає одним із ефективних інструментів реалізації «м'якої сили» України, через який українські спортсмени транслюють міжнародній спільноті цінності стійкості, незламності та лідерства. У цьому сенсі спорт і культура виконують функцію сучасних немілітарних засобів впливу, що дозволяють державі формувати позитивний імідж та посилювати свої позиції в умовах трансформації сучасної системи міжнародних відносин [5, с. 204].

Показовим прикладом реалізації спортивної складової ветеранської дипломатії стали міжнародні змагання United States Air Force Trials 2024, що відбулися у березні 2024 року в місті Лас-Вегас. Участь українських ветеранів у цих змаганнях мала значення не лише у спортивному вимірі, а й як інструмент ветеранської дипломатії та маркер національної стійкості. Важливим елементом стала міжнародна підтримка, що проявилася у взаємодії з ветеранами інших країн [3, с. 617].

Спортивна дипломатія є ефективним інструментом реабілітації осіб, постраждалих від війни, сприяючи їх соціальній інтеграції та відкриваючи можливості для подальшого розвитку. Відповідні ініціативи формують умови для психологічного й соціального відновлення, одночасно підтримуючи міжнародну співпрацю та взаєморозуміння. В умовах підвищеної уваги міжнародної спільноти до України особливого значення набуває подальше дослідження потенціалу публічної дипломатії [1, с. 43].

Спорт за участі ветеранів створює простір для міжнародного діалогу, який працює без додаткових пояснень і політичних формулювань. Через особисту присутність і спільний досвід

змагань формується довіра та розуміння, яких складно досягти суто офіційними каналами. У цьому сенсі спортивна активність ветеранів доповнює публічну дипломатію України як практичний і зрозумілий інструмент взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Івашова, Л. М., Крушельницька, Т. А. (2024). Комунікативні інструменти публічної дипломатії для захисту прав людини та реабілітації постраждалих від війни. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*, 36–47.

2. Кашуба, А., Ковальський, В., Годлевський, П., Бовсунюк, Д. (2024). Соціальна інтеграція та адаптація ветеранів та учасників бойових дій в процесі занять адаптивним спортом. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, 6(179), 113-117. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6\(179\).21](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6(179).21)

3. Мартиненко, А. М., Рибалко, Л. М., Оніщук, Л. М. (2025). Реінтеграція ветеранів війни засобами фізичної культури та спорту в умовах закладів вищої освіти. *Освітні практики та технології у фізичній культурі і спорті в умовах сучасних викликів*, 608–622. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

4. Ціватий, В. Г. (2018). *Війни на теренах Європи (XVI–XX ст.) і феномен інформаційної пропаганди в історичній ретроспективі: теоретико-методологічний, інституціональний і зовнішньополітичний дискурси. Пропаганда Vs Контрпропаганда У Медіапросторі: Минуле, Сучасне, Майбутнє: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, 90–100. Запоріжжя: Інтер-М.

5. Ціватий, В. Г. (2024). Концепт «ветеранська дипломатія» як особливий вид галузевої дипломатії України в умовах трансформації системи міжнародних відносин XXI століття: інституціональний і міжнароднополітичний дискурси. *Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки*, 199–207. Львів.

Михайло АКІМОВ,

студент

Національного університету «Острозька академія»

ПРАВОВІЙНА МІЖ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ (НА ПРИКЛАДІ ПРОТИСТОЯННЯ В ІНТЕРПОЛІ)

Незважаючи на наявні досягнення у сфері регулювання міжнародних відносин, міжнародне право не спромоглося покласти край застосуванню сили при вирішенні міждержавних суперечок. Більше того, правові механізми міжнародного співробітництва у різних сферах останнім часом все частіше використовуються для реалізації тих чи інших завдань у рамках гібридної війни.

Останню у загальному вигляді розуміють як воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання військових, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожен із названих засобів використовується як зброя. Саме тому застосування правових механізмів для досягнення воєнної мети отримало назву «lawfare» (від «law» – «право» та «warfare» – «воєнні дії»), тобто «правовійна».

У чому ж виявляється правовійна в рамках Інтерполу? Звісно є певні спільні з іншими міжнародними організаціями прояви – здобуття нових (або збереження існуючих) прихильників (шляхом або залучення до власної політики, або реалізації принципу «ворог мого ворога – мій друг»), просування власних наративів щодо конкретних подій, їх причин та наслідків (для привернення інших держав-учасниць на свій бік чи принаймні відвернення їх від ворога). Проте, урахувавши специфіку Інтерполу, набагато більшу загрозу з боку держави-агресора становлять: прагнення обійняти керівні / виборні посади в Інтерполі та його органах; зловживання інструментами Інтерполу.

Щодо першого аспекту варто зауважити, що найвищим органом управління Інтерполу є Генеральна Асамблея. Поточне

керівництво його діяльністю здійснює Виконавчий комітет (у складі Президента, трьох Віце-президентів та дев'яти делегатів), а також Генеральний секретаріат, очолюваний Генеральним секретарем. Таким чином, зайняття посади у керівництві Інтерполу надає широкі можливості для формування і реалізації політики цієї організації та для виконання певних її повноважень (не кажучи вже про те, що в разі перемоги на виборах представник певної держави набуває підкресленої легітимності).

Держава-агресор спромоглася досягти успіху на цьому шляху, коли її представник, керівник Національного центрального бюро Інтерполу в Російській Федерації генерал-майор поліції Олександр Прокопчук, був спочатку у 2014 році обраний до складу Виконавчого комітету Інтерполу делегатом від Європи, а у 2016 році – Віце-Президентом від Європи. Після дострокового припинення у 2018 році повноважень Президента Інтерполу Мен Хунвея (Китай) Прокопчук вважався його найбільш вірогідним наступником. Проте завдяки своєчасно вжитим Україною заходам – активній інформаційній кампанії та наполегливій роботі з іншими державами-учасницями Інтерполу – цьому вдалося запобігти, і новим Президентом Інтерполу було обрано представника Південної Кореї Кім Йонг Яна [1].

У 2022 році Російська Федерація знову намагалася просунути власного кандидата на посаду Віце-президента від Європи, висунувши на неї заступника Генерального прокурора Петра Городова. Однак спільні зусилля Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України та іноземних партнерів нашої держави далися взнаки – перемогу на виборах одержав представник Бельгії Петер де Буйшер [2].

При цьому не слід вважати дії України виключно захисними: за першої-ліпшої нагоди наша держава і сама переходить у наступ та здобуває істотні перемоги. Зокрема, у 2021 році вперше за весь час перебування України в Інтерполі її було обрано до складу Європейського комітету Інтерполу [3]. Це уможливило участь нашої держави у визначенні стратегічних пріоритетів протидії злочинності на континенті і у вирішенні наявних проблем міжнародного правоохоронного співробітництва. Згодом, у 2025 році (і також

вперше в історії Європейського комітету Інтерполу) Україну було переобрано вдруге поспіль до його складу [4].

Стосовно ж другого аспекту слід зазначити, що держава-агресор, прагнучи не просто відторгнути частину території України та позбавити її права цивілізаційного вибору, а знищити нашу державність та ідентичність в цілому, не зупиняється ні перед чим, а надто не залишає поза увагою інструменти, що їх має у своєму розпорядженні Інтерпол (зокрема, оповіщення про міжнародний розшук з метою арешту та екстрадиції). Відомі численні випадки кримінального переслідування і навіть заочного засудження українських політичних, громадських діячів, правозахисників та журналістів за безпідставними звинуваченнями у вчиненні злочинів (у тому числі міжнародних). Тому публікація у таких випадках оповіщень Інтерполу переслідує завідомо протиправну мету зовні законними засобами.

Наша держава в особі Національної поліції України, за підтримки МВС України та за сприяння МЗС України, невпинно та системно доводила неправомірність публікації Російською Федерацією подібних оповіщень та протиправних характер використання інструментів Інтерполу у кожному конкретному випадку. У підсумку Виконавчий комітет Інтерполу на 213-й сесії (у березні 2022 року) наклав на Національне центральне бюро Інтерполу в Російській Федерації обмеження (санкції) щодо використання інструментів Інтерполу. Відтепер публікація державою-агресором оповіщень неможлива – це здійснює лише Генеральний секретаріат Інтерполу та виключно після погодження Комісії з контролю за файлами Інтерполу.

На підставі викладеного вище можна дійти таких висновків:

1. Протидія державі-агресорові у правовійні в Інтерполі (так само як і в інших міжнародних організаціях) повинна здійснюватись комплексно, системно та у тісній взаємодії з іноземними (міжнародними) партнерами.
2. У рамках такої протидії необхідно:
 - постійно наголошувати на безумовній потребі дотримання не тільки букви, а й духу керівних документів Інтерполу;
 - блокувати спроби просування кандидатів на керівні (виборні)

посади в Інтерполі та його органах, запропонованих державою-агресором;

- об'єктивно інформувати держави-учасниці Інтерполу про перебіг збройного конфлікту в Україні (у тому числі про воєнні злочини та злочини проти людяності, вчинені державою-агресором);
- обмежувати Російську Федерацію у використанні інструментів Інтерполу у зв'язку з систематичним зловживанням ними;
- вживати заходів до унормування процедури виключення (зупинення членства) держави в Інтерполі з огляду на систематичні зловживання інструментами, порушення процедури набуття членства в Інтерполі тощо (із подальшим застосуванням її до Російської Федерації).

Список використаних джерел:

1. Аваков заявляє про провал російської кандидатури на виборах голови Інтерполу. (21 листопада 2018). Радіо Свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-avakov-proval-rosii-na-vyborah-holovy-interpolu/29612352.html>.

2. Ковальський, В. С. (б. д.). *Вирішення питання про припинення членства Росії у міжнародній поліцейській організації відкладено як мінімум на рік*. Юридичний Вісник України. <https://yvu.com.ua/vyrishennya-pytannya-pro-prupynennya-chlenstva-rosiyi-u-mizhnarodnij-politsejskij-organizatsiyi-vidkladeno-yak-minimum-na-rik>.

3. Голова Нацполіції виступив на Європейській регіональній конференції Інтерполу. (18.05.2022). i-ua.tv. <https://i-ua.tv/news/38005-holova-natspolitsii-ukrainy-vystupyv-na-yevropeiskii-rehionalnii-konferentsii-interpolu>

4. Україну переобрано ще на 4 роки до Європейського комітету Інтерполу. (09 червня 2025). Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/262887.html

Роман МУЛИК,

студент

Національного університету «Острозька академія»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після початку повномасштабної агресії рф у 2022 році питання діяльності Української православної церкви набуло особливої гостроти та зумовило ухвалення державою низки законодавчих і адміністративних рішень, спрямованих на обмеження впливу вказаної організації. У грудні 2022 року Рада національної безпеки і оборони України ухвалила рішення, введене в дію Указом Президента України № 820/2022, яким уряду доручалося підготувати законопроект щодо унеможливлення роботи структур, афілійованих із центрами впливу в росії [2]. Важливим кроком у нормативному полі стало розв'язання питання офіційної назви об'єднання, оскільки Закон України «Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо назви релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України» вимагав відображати підпорядкованість країні-агресору, а Конституційний Суд України у грудні 2022 року підтвердив конституційність відповідних вимог. Попри юридичне обґрунтування представники вказаних у Законі організації відмовилися змінювати статутні документи, заперечуючи наявність закордонних центрів впливу. Водночас відбулося дострокове розірвання договору оренди з Національним заповідником «Києво-Печерська лавра», що створило умови для переходу розташованих на території Лаври об'єктів під юрисдикцію Православної церкви України [1].

У січні 2023 року Кабінет Міністрів України подав до Верховної Ради України Законопроект № 8371, спрямований на зміцнення національної безпеки у сфері свободи совісті. Проект передбачав юридичну можливість припинення роботи інституцій, чий керівний центр розташований у росії, через процедуру ліквідації в судовому порядку. Парламентський шлях ініціативи виявився складним через дискусії щодо міжнародного права, проте 20 серпня 2024 року Верховна Рада України ухвалила Законопроект у другому читанні, надавши афілійованим структурам дев'ятимісячний термін для розриву канонічної єдності з Московським патріархатом [3]. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті отримала повноваження здійснювати контроль та видавати приписи щодо усунення порушень. Релігієзнавча експертиза 2025 року підтвердила системні ознаки підпорядкованості митрополії Московському центру, що стало підставою для офіційних вимог до керівництва організації.

Через відмову виконувати приписи Державної служби з етнополітики та свободи совісті органи місцевого самоврядування розпочали процедуру припинення користування земельними ділянками та майном громадами, пов'язаними з Російською православною церквою. У жовтні 2025 року Державна служба з етнополітики та свободи совісті звернулася до суду з позовом про примусову ліквідацію юридичної особи «Київська митрополія Української православної церкви». Динаміка змін у релігійному середовищі підтверджує ефективність вказаних заходів, адже протягом 2022-2025 років понад 1300 громад добровільно перейшли до Православної церкви України [4]. Водночас підтримка з боку Вселенського Патріарха Варфоломія додала міжнародної легітимності процесу духовного самовизначення України. Наявність складних випадків, як-от ситуація навколо Корецького монастиря, доводить необхідність тривалої доказової роботи для остаточного розв'язання майнових питань.

Отже, аналіз подій 2022–2026 років дає підстави стверджувати, що Українська держава послідовно вибудувала комплексну правову модель реагування на діяльність Української православної церкви (Московського патріархату) в умовах російсько-української війни.

Запроваджені рішення охопили законодавчі зміни, санкційні механізми, експертні перевірки канонічних зв'язків і судові процедури припинення діяльності організацій, пов'язаних із релігійним центром держави-агресора. Практична реалізація ухвалених норм продемонструвала поєднання безпекових пріоритетів із формальним дотриманням правових процедур, що особливо важливо в контексті міжнародних стандартів свободи совісті. Водночас окремі майнові та організаційні питання залишаються складними й потребують подальшого врегулювання через судові інструменти та рішення органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Прищепа, Я. (2022, 27 грудня). *КСУ визнав конституційною вимогу про перейменування УПЦ МП*. Суспільне Новини. <https://suspilne.media/347192-ksu-viznav-konstitucijnou-vimogu-pro-rejmenuvanna-upc-mp/>

2. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 грудня 2022 року «Про окремі аспекти діяльності релігійних організацій в Україні і застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»*: Указ Президента України від 1 грудня 2022 р. № 820/2022. (2022). Верховна Рада України. Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/go/820/2022>

3. *Рада ухвалила закон про заборону УПЦ (МП) в Україні – депутати* (2024, 20 серпня). Радіо Свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-moskovskyy-patriarkhat-zaborona/33085530.html>

4. Тетеріна, І. (2026, 8 січня). *Стало відомо, скільки громад перейшло до ПЦУ з 2022 року*. Главком. <https://glavcom.ua/country/society/stalo-vidomo-skilki-hromad-pereshli-do-ptsu-z-2022-roku-1097045.html>

Назар ПРИЙМАК,

студент

Національного університету «Острозька академія»

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах війни та гібридних загроз енергетична безпека України набула стратегічного значення. Атаки на енергетичну інфраструктуру, залежність від імпорту енергоносіїв, кібератаки та централізована структура енергосистеми зумовлюють потребу у формуванні системи національної стійкості. Концепція resilience активно інтегрується у політику НАТО та ЄС і стає визначальною для енергетичного сектору України [4; 5].

Для України, яка перебуває в умовах повномасштабної агресії, енергетична безпека визначає не лише економічну стабільність, а й життєдіяльність суспільства та обороноздатність держави. Проблематика дослідження набуває особливої актуальності у контексті відновлення зруйнованої інфраструктури та довгострокового переходу до низьковуглецевої економіки.

Актуальність зумовлюється і тим, що енергетика є базовим чинником функціонування всіх інших сфер – від промисловості до медицини, від оборони до комунальної інфраструктури. Втрата стабільності в енергетиці тягне за собою соціальні кризи, економічні втрати, підрив довіри населення до держави. Тому питання стійкості в енергетичній сфері виходить далеко за межі галузевої політики та стає ключовим елементом національної безпеки України.

Поняття «енергетична безпека» охоплює фізичний доступ до ресурсів, стабільність постачання, економічну доступність та політичну незалежність.

У світовій практиці вироблено різні моделі забезпечення стійкості:

- британський досвід подолання газової кризи 2021 року;
- балтійські стратегії десинхронізації з BRELL;
- німецька програма «Energiewende».

Європейський Союз розвиває концепцію стійкості через програму REPowerEU, що передбачає відмову від російського викопного палива, розвиток відновлюваних джерел, інвестиції у нову інфраструктуру [4; 5]. Досвід країн Балтії, Польщі та Німеччини демонструє, що поєднання диверсифікації джерел енергії, регіональної інтеграції та активної державної політики дає змогу підвищити рівень незалежності та стійкості.

Для України ці приклади особливо важливі у процесі інтеграції до ENTSO-E та імплементації європейських директив. Водночас, внутрішні дослідження (зокрема DiXi Group, Держенергоефективності) акцентують на потребі децентралізації генерації, впровадженні «розумних мереж» та створенні кризових механізмів управління.

Мета та завдання. Метою дослідження є аналіз шляхів формування національної стійкості в енергетичній сфері України, визначення ключових вразливостей системи та формування практичних напрямів державної політики. Основні завдання:

- аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз;
- систематизація європейського досвіду;
- оцінка ролі міжнародної допомоги;
- формування програми дій для післявоєнного відновлення;
- розробка принципів довгострокової стратегії енергетичної стійкості.

Основні результати. Українська енергосистема стикається з низкою проблем:

- понад 50% об'єктів було уражено внаслідок атак у 2022–2023 рр.;
- історична залежність від імпорту газу, нафтопродуктів і вугілля;
- кібератаки BlackEnergy, Industroyer, Sandworm [1];
- централізована структура виробництва електроенергії, що підвищує вразливість системи;
- слабка нормативно-правова база у сфері кризового управління.

Водночас є і позитивні тенденції:

- повна синхронізація з ENTSO-E та можливість аварійного імпорту/експорту, необхідність чого часто обґрунтовувалася [2; 3];
- перехід атомних станцій на паливо Westinghouse, що зменшує

залежність від РФ;

- розвиток місцевих проєктів децентралізованої генерації (сонячні, біо- та мікрогрід-системи) за підтримки USAID, ЄБРР, KfW;
- впровадження smart grids і цифрових систем управління;
- створення Національного центру енергетичної безпеки при РНБО.

У перспективі саме поєднання внутрішніх реформ і зовнішньої підтримки створює підґрунтя для формування цілісної системи енергетичної стійкості.

Висновки. Формування національної енергетичної стійкості потребує реалізації ключових принципів:

- системність та багаторівневність управління;
- диверсифікація джерел і маршрутів постачання;
- децентралізація виробництва енергії та розвиток мікрогрід-систем;
- резервування ресурсів і стратегічних запасів;
- інтеграція з європейським енергетичним ринком;
- цифровізація та кіберзахист енергосистеми;
- навчання кадрів і просвіта населення.

Необхідним є ухвалення окремого закону «Про енергетичну стійкість», що визначатиме відповідальних суб'єктів, критерії стійкості та механізми фінансування. Також варто закріпити мінімальні технічні стандарти для об'єктів енергетики та обов'язкові вимоги до систем кіберзахисту.

У середньостроковій перспективі пріоритетами мають стати розвиток децентралізованої генерації, розширення систем зберігання енергії та модернізація мереж. У довгостроковій перспективі (до 2030 року) Україна має перейти до низьковуглецевої, кліматично нейтральної енергосистеми, здатної забезпечувати стратегічну автономію та відповідати європейським стандартам.

Таким чином, енергетична стійкість України – це не лише технічне завдання з відновлення пошкоджених об'єктів, а й нова стратегічна парадигма розвитку держави, що поєднує безпекові, економічні та екологічні цілі. Вона визначає майбутнє енергетики України як частини європейського простору. Її реалізація можлива лише за умови активної взаємодії держави, місцевого

самоврядування, бізнесу та громадянського суспільства. Саме така модель забезпечить не лише виживання під час війни, а й розвиток у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. *Історія довжиною у 8 років: Україна як поле кібератак групи хакерів Sandworm.* (2022, 22 березня). eset. <https://www.eset.com/ua/about/newsroom/press-releases/malware/istoriya-dlinoi-v-8-let-ukraina-kak-pole-kiberatak-gruppy-khakerov-sandworm/>

2. *Синхронізація енергосистеми України з ENTSO-E посилить її стійкість та рівень безпеки постання,* – Денис Шмигаль. (2021, 11 жовтня). Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. <https://www.kmu.gov.ua/news/sinhronizaciya-energosislemi-ukrayini-z-entso-e-posilit-yiyi-stijkist-ta-riven-bezpeki-postachannya-denis-shmigal>

3. Мішугин, Д. (2023, 22 березня). *Як Україна синхронізувалася з енергосистемою ЄС і чому це важливо для енергетичної безпеки держави?*. Online.ua. <https://energysecurityua.org/ua/novyny/yak-ukraina-synkhronizuvalasia-z-enerhosystemoiu-yes-i-chomu-tse-vazhlyvo-dlia-enerhetychnoi-bezpeky-derzhavy/>

4. *EU recovery plan: Council adopts REPowerEU.* (2023, February 21). European Council. Council of the European Union. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/02/21/eu-recovery-plan-council-adopts-repowereu/>

5. *REPowerEU. Affordable, secure and sustainable energy for Europe.* (n. d.). European Commission. https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en

**ІНФОРМАЦІЙНА ТА КІБЕРСКЛАДОВІ
ГІБРИДНИХ ПРОТИСТОЯНЬ**

Анастасія СТРЕЛЬЧЕНКО,

студентка

Національного університету «Острозька академія»

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВОЄН

XXI сторіччя характеризується постіндустріальним розвитком, велику роль у якому відіграють інформаційні технології. Роль інформації та інформаційно-комунікаційних технологій набула такого значення, що перетворила їх на повноцінний інструмент влади. Боротьба на інформаційному полі цілком доповнює, а іноді й заміняє конвенційні методи ведення бойових дій. Держави, партії, корпорації, недержавні групи та навіть окремі лідери змагаються за здатність формувати сприйняття, впливати на переконання та керувати поведінкою масових аудиторій. У цьому контексті особливого значення набуває інформаційний вимір протистояння, де боротьба точиться не за території, а за смисли та інтерпретації. Саме тому інформаційні війни – це не лише про фейки чи пропаганду. Йдеться про системне використання символів, меседжів та історичних наративів для досягнення стратегічних цілей.

У таких умовах вирішальним чинником успішного реагування на інформаційні атаки та захисту власної інформаційної безпеки є здатність вибудувати цілісну довгострокову комунікаційну політику. Стратегічні комунікації – це ефективний інструмент захисту та протидії в умовах інформаційних воєн, що забезпечує узгодженість меседжів, формування стійких наративів і підвищення стійкості суспільства до маніпулятивного впливу.

Стратегічні комунікації (стратком) – це цілеспрямоване використання комунікації державним або недержавним актором для виконання певної місії [2]. З точки зору стратегічних комунікацій держави – це наука про те, як планувати і використовувати потоки інформації та комунікацію для досягнення політичних, військових, безпекових та інших цілей. Стратком, на відміну від простого інформування та реагування *ad hoc*:

- має довгострокову мету;
- враховує конфлікт із противником;
- працює з внутрішніми та зовнішніми аудиторіями;
- синхронізується з військовими, дипломатичними та економічними діями.

Не існує універсального підходу до ведення стратегічних комунікацій, оскільки їхні процеси та структури відображають культуру державного управління. Для ефективної дії, основні наративи, що доносяться через стратегічні комунікації, повинні відповідати цінностям та принципам суспільства. Показовим прикладом є Україна після 2022 року, де стратегічні комунікації будуються навколо наративів свободи, гідності та спротиву, що органічно відображають суспільний запит і водночас забезпечують високий рівень внутрішньої та міжнародної підтримки. Натомість спроби механічного перенесення таких наративів в авторитарні системи, де комунікація ґрунтується на примусі та контролі, виявляються менш ефективними й часто викликають недовіру як усередині країни, так і на міжнародній арені.

У деяких країнах стратегічні комунікації є ключовими аспектами розбудови стійкості. Інші країни розглядають їх як основний чинник державного управління та національної оборони. Наприклад, у Великій Британії стратком є одним із чотирьох основних важелів управління, поряд із законодавством, регулюванням та оподаткуванням [3]. Велику увагу комунікаціям приділяють і країни, що перебувають під загрозою системних інформаційних атак з боку РФ, зокрема країни Балтії. В Естонії стратегічні комунікації визначені та визнані на національному рівні як один із шести напрямків розвитку комплексної національної оборони. Відповідно до Плану розвитку національної оборони Естонії, мета стратком – інформування громадськості про безпекову ситуацію задля запобігання паніці; нейтралізація ворожого впливу, а також викриття та запобігання поширенню неправдивої інформації [3].

У контексті впровадження та розвитку стратком особливої уваги заслуговує ЄС, який на інституційному рівні реалізує цю політику як частину ширшої зовнішньої та безпекової політики.

Головну роль у цьому процесі відіграє Європейська служба зовнішніх дій (EEAS), у структурі якої функціонують два спеціалізовані підрозділи з комунікацій. Відділ комунікаційної політики та публічної дипломатії сприяє діяльності Високого представника ЄС та інформує про зовнішні справи, політику безпеки та оборони ЄС, а також про зовнішню діяльність ЄС, ефективно взаємодіючи з внутрішньою аудиторією. Він співпрацює з делегаціями ЄС, місіями та операціями по всьому світу. Натомість відділ стратегічних комунікацій сприяє ефективній комунікації, що ґрунтується на фактчекінгу, протидії дезінформації, наративному позиціонуванню та зміцненню загального медіасередовища та громадянського суспільства у відповідних регіонах.

Водночас, крім інституційного розвитку стратком, їхня ефективність безпосередньо залежить від рівня довіри цільової аудиторії до інституцій, які їх реалізують. За відсутності суспільної легітимності навіть технічно сильні комунікаційні стратегії втрачають вплив та стають вразливими до інформаційних атак та маніпуляцій.

Практика інформаційних воєн демонструє, що довіра є не менш важливим ресурсом, ніж технології чи фінансування. Наприклад, у державах із високим рівнем суспільної поляризації та низькою довірою до влади дезінформаційні кампанії значно ефективніше впливають на громадську думку, оскільки апелюють до вже наявного відчуття несправедливості або відчуження. Натомість у країнах, де комунікація держави сприймається як послідовна та правдива, ворожі інформаційні атаки стикаються з опором з боку самого суспільства. Важливо зазначити, що довіра та комунікація – це взаємодоповнюючі аспекти, адже довіру формує ефективна і послідовна комунікація, яка натомість стає більш ефективною за умови наявності цієї довіри.

Ще однією ознакою сучасних ефективних стратегічних комунікацій є їх проактивний характер: йдеться не лише про спростування дезінформації, а про завчасне формування смислового поля, в якому ворожі наративи втрачають ефективність. Фактично – це про довгостроковий активний захист інформаційної безпеки та нівелювання загроз на етапах, коли вони не завдають серйозних

ризиків функціонуванню держави та добробуту суспільства.

Список використаних джерел:

1. EEAS. Strategic Communications. Retrieved from: https://www.eeas.europa.eu/taxonomy/term/400164_en
2. Hallahan, K., Holtzhausen, D., van Ruler, B., Verčič, D., & Sriramesh, K. (2007). Defining Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication*, 1(1), 3–35. <https://doi.org/10.1080/15531180701285244>
3. Klingová, K. (December 30, 2024). *From Words to Action: Best Practices in Strategic Communication*. Globsec. Ideas Shaping the World. <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/words-action-best-practices-strategic-communication>
4. *Strategic communication*. (n. d.). Government office of the Republic of Estonia. <https://riigikantselei.ee/en/strategic-communication>

Микита БІЛОУСОВ,
аспірант
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили

ІНІЦІАТИВА ЄС «CYBER SHIELD» («КІБЕРЩИТ»): ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України у лютому 2022 р. спровокувало сплеск кібератак, які виявились особливо руйнівними, коли спрямовувались на вразливу та залежну від інформаційних технологій критичну інфраструктуру, таку як енергетика, охорона здоров'я, фінанси. У зв'язку з цим, Європейська Комісія (ЄК) запропонувала регламент про акт кіберсолідарності, який би відповідав на нагальну потребу зміцнення солідарності та можливостей Європейського Союзу (ЄС) виявляти, готуватися та реагувати на загрози та інциденти кібербезпеки.

Ініціатива ЄС «Cyber Shield» («Кіберщит») становить новий елемент інституційної архітектури Союзу, спрямований на підвищення стійкості до масштабних кібератак та оперативне виявлення загроз у критично важливих секторах. Вона передбачає створення мережі оперативних центрів (SOC) на рівні ЄС та держав-членів, що працюватимуть на основі штучного інтелекту (ШІ) й обміну даними в режимі реального часу. Запровадження «Кіберщита» покликане посилити стратегічну автономію ЄС у сфері кібербезпеки та мінімізувати залежність від зовнішніх технологічних рішень. Таким чином, ініціатива формує новий рівень координації та спроможностей у протидії гібридним загрозам у цифровому середовищі.

Ще у 2023 р. ЄС оголосив про схвалення нової законодавчої ініціативи щодо кібербезпеки. Новий закон спрямований на:

- забезпечення виявлення, повідомлення про загрози та інциденти у сфері кібербезпеки;
- підвищення готовності критичних об'єктів до кібератак;

- покращення співпраці держав-членів ЄС під час реагування на кіберзагрози.

Крім того, у 2023 р. ЄК запропонувала створити «Європейський кіберщит», а саме мережу взаємопов'язаних груп реагування на інциденти комп'ютерної безпеки (Security Operations Center (SOC) та Computer Emergency Response Team (CERT)) для виявлення загроз та обміну інформацією.

Закон ЄС про кіберсолідарність набув чинності 4 лютого 2025 р. та став обов'язковим до виконання в повному обсязі та безпосередньо застосовується в усіх державах-членах. Варто зазначити, що термін «Європейський кіберщит» стосується ініціатив у рамках Закону ЄС про кіберсолідарність [1], спрямованих на підвищення колективної стійкості ЄС у сфері кібербезпеки. Ключові компоненти цієї ініціативи включають:

1. Європейську систему оповіщення про кібербезпеку, що складається з національних та транскордонних Центрив операцій із забезпечення безпеки по всьому ЄС (відомих як кіберхаби). Ці центри виявлятимуть та реагуватимуть на кіберзагрози, використовуючи передові технології, такі як ШІ та розширений аналіз даних. Так, зокрема, ЄС інвестував 1,1 млрд євро в цю ініціативу та відкрив центри на початку 2024 р. [3].
2. Резерв кібербезпеки ЄС, який складається з послуг реагування на інциденти від довірених постачальників керованих послуг безпеки. Цей механізм підтримки буде використовуватися у разі виникнення значних і масштабних інцидентів у сфері кібербезпеки з метою реагування на такі інциденти та відновлення після них.

Резерв кібербезпеки ЄС має бюджет у розмірі 36 млн євро та управляється Агентством ЄС з кібербезпеки (ENISA). Послуги, що закуповуються ENISA, будуть укладатися у довірених постачальників керованих послуг. Такі постачальники були обрані за допомогою конкурсів державних закупівель. Послуги призначені для користувачів, які представляють критичні сектори держав-членів ЄС, як описано в Директиві NIS2 [5], а також інституції, органи, відомства та агентства ЄС. Послуги також можуть бути запрошені

третіми країнами, які були асоційовані з Програмою цифрової Європи та чії Угоди про асоціацію містять положення про надання доступу до Резерву кібербезпеки ЄС.

Під час експлуатації Резерву кібербезпеки ЄС ENISA спиратиметься на свій великий досвід, накопичений протягом багатьох років успішного управління Заходами ENISA з підтримки кібербезпеки. Закон про кіберсолідарність передбачає, що ЄК доручає ENISA повністю або частково експлуатацію та адміністрування Резерву кібербезпеки ЄС. Той факт, що це критично важливе завдання було доручено ENISA, підкреслює високий рівень співпраці між ЄК та ENISA, а також впевненість ЄК в тому, що ENISA забезпечує операційну спроможність зацікавлених сторін у сфері кібербезпеки.

Очікується, що Резерв кібербезпеки ЄС буде повністю функціонувати наприкінці 2025 р. Оскільки Програма підтримки кібербезпеки ENISA завершується у 2026 р., майбутній запуск Резерву кібербезпеки ЄС є доречним. Держави-члени, які все ще використовують поточну програму, матимуть час на підготовку та запит на послуги Резерву кібербезпеки [1].

3. Фінансову підтримку взаємодопомоги між державами-членами.

Зазначимо, що у 2025 р. ЄС були реалізовані такі заходи задля розвитку ініціативи «Європейський кібершит»:

- Навчання, проведені у листопаді 2025 р., для перевірки нового Плану ЄС щодо управління кризами у сфері кібербезпеки (BlueOLEx 2025). Цей захід має на меті оцінити та посилити співпрацю між керівниками та директорами з управління кризами в кібербезпеці по всьому ЄС. Стратегічні дискусії були зосереджені на ролі керівників у формуванні узгодженої системи управління кризами на рівні ЄС та на заходах, які вони можуть вжити для досягнення цієї мети.
- Спеціальні кібернавчання, спрямовані на підвищення кіберстійкості України, за підтримки Естонії та інших міжнародних партнерів (UA-EE Cyber Shield 2025) [4]. Адже тривала агресивна війна РФ проти України, а також її статус кандидата на вступ до ЄС, підкреслюють важливість глибокого обміну досвідом щодо кібербезпеки та кіберзахисту, а також необхідність посилення співпраці перед обличчям зростання

кіберзагроз.

Отже, ЄС фінансує проекти з розвитку та вдосконалення центрів захисту даних, що дозволяє здійснювати постійний моніторинг та швидке реагування на кібератаки в європейському масштабі. «Європейський кіберщит» – це платформа національних та транскордонних Центрів операцій із забезпечення безпеки по всьому ЄС, що має на меті покращення виявлення, аналізу та реагування на кіберзагрози шляхом об'єднання та обміну даними по всьому ЄС. Центри використовують передові інструменти, такі як ШІ та аналітика даних, для обміну попередженнями та покращення ситуаційної обізнаності. Платформа сприяє обміну інформацією та розвідувальними даними про загрози між національними та транскордонними центрами, щоб забезпечити скоординоване та швидше реагування по всьому ЄС. У свою чергу, Резерв ЄС з кібербезпеки – це пул служб реагування на інциденти від перевірених постачальників, що має на меті надання підтримки державам-членам, які зіштовхуються з масштабними інцидентами у сфері кібербезпеки. Зміцнюючи колективну здатність виявляти та аналізувати загрози, ініціатива «Європейський кіберщит» має на меті покращити загальну здатність ЄС реагувати на великі кіберінциденти.

Ініціатива ЄС «Cyber Shield» є ключовим елементом формування нової архітектури колективної кіберстійкості в межах Союзу, оскільки вона забезпечує інтеграцію національних та європейських оперативних центрів кібербезпеки. Реалізація ініціативи створює передумови для уніфікації підходів держав-членів до моніторингу кіберзагроз, що є важливою умовою успішної протидії гібридним викликам. Таким чином, ініціатива демонструє прагнення ЄС зміцнити власну цифрову стійкість і забезпечити ефективний захист у швидкозмінному безпековому середовищі.

Список використаних джерел:

1. *ENISA to operate the EU Cybersecurity Reserve with EUR 36 million.* (2025, August 26). ENISA – European Union Agency for Cybersecurity. <https://www.enisa.europa.eu/news/enisa-to-operate-the-eu-cybersecurity-reserve-with-eur-36-million>

2. *Regulation (EU) 2025/38 of the European Parliament and of the Council of 19 December 2024 laying down measures to strengthen solidarity and capacities in the Union to detect, prepare for and respond to cyber threats and incidents and amending Regulation (EU) 2021/694 (Cyber Solidarity Act)*. (n. d.). EUR-Lex. Access to European Union Law. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2025/38/oj/eng>

3. *The European Commission is preparing to strengthen EU cyber security significantly and is creating a €1.1B cyber shield*. (2023, April 20). UBN – Ukraine Business News. <https://ubn.news/the-european-commission-is-preparing-to-strengthen-eu-cyber-security-significantly-and-is-creating-a-e1-1b-cyber-shield/>

4. *The European Cyber Shield: Ukraine as a Driver for New Cybersecurity Standards*. (2025, November 6). IT Ukraine Association. <https://itukraine.org.ua/en/the-european-cyber-shield-ukraine-as-a-driver-for-new-cybersecurity-standards/>

5. *The NIS 2 Directive | Updates, Compliance*. (n. d.). NIS 2 Directive: official web-site. <https://www.nis-2-directive.com/>

Олександр ЧІКАЛ,
студент
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ РОСІЄЮ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Російсько-українська війна, включно з агресією на Сході України триває майже 12 років. За цей час Росія активно користується методами гібридної та інформаційної війни. З розвитком і активним поширенням технологій штучного інтелекту (ШІ) відбулась якісна зміна інформаційно-психологічних операцій Росії, що є важливою темою для наукового дослідження.

Перші пропагандистські атаки на Україну під час повномасштабної війни відбулись вже у лютому-березні 2022 року. Тоді це були deep-fake відео (ШІ-відео) Президента України, в якому він нібито казав, що пішов у відставку, втік з Києва і закликав Збройні сили України здаватись і рятувати свої життя. У 2023 такі самі фейки було створено з імперсоналізацією тодішнього головнокомандувача ЗСУ Залужного, в якому він звинувачував Президента у вбивстві свого помічника. Схожі фейки також створювались від нібито військових, які закликали чинити супротив владі, політиків і посадових осіб, які критикували президента, фейки про злочини Збройних сил України чи нібито підготовку України до операцій у Росії. Так Кремль хотів звинуватити экс-секретаря РНБО України у плануванні теракту в Крокусі. Аудіофейки використовувались, щоб накласти фальшивий голос політиків (зокрема закордонних) з потрібним меседжем на відео, аби створити враження, що це каже реальний діяч [5]. Такі фейки досі поширюються у соцмережах, маючи на меті гіперболізувати проблеми в українській армії і Україні, а також посіяти зневіру та паніку серед українців і закордоном.

ШІ-фото також використовувалися для пропаганди. Від початку повномасштабного вторгнення російські пропагандисти і

діячі використовували згенеровані штучним інтелектом фотографії з власними наративами. Так українців зображали слабкими чи жалісними дітьми, клоунами, свинями, ЄС – зграйкою мавп, потопуючим кораблем, голодними і замерзаючими людьми, США як таких, що ріжуть Україну на частини, забираючи собі території, а Росію і її діячів щасливими і зі світлим майбутнім. Такий засіб пропаганди дозволив прокремлівським мережам дешево та швидко сіяти сумніви в Україні та ЄС, впливати на емоції читачів, підтверджувати заявлену «правоту» Росії [2].

Також росіяни використовують ШІ для зараження ШІ-сервісів фейками. Дослідження 2025 року некомерційної організації American Sunlight показало, що російська мережа «Правда» – мережа сайтів і акаунтів у соцмережах – активно впливала на Великі мовні моделі (LLM) з наміром змусити їх продукувати російські фейки та пропаганду. Дослідження показали, що великі чат-боти при відповідях часто цитували і посилались на джерела мережі «Правда». За оцінками звіту, мережа продукує мінімум 3,6 мільйони статей російської пропаганди за рік. Мережа активно діє і впливає на 74 країни і регіони, зокрема НАТО і ЄС, діє на 12 мовах, переслідує десятки цілей російської пропаганди. За оцінками експертів, це становить велику загрозу, адже ці статті впливають на свідомість людей, використовувались для написання подальших статей (наприклад у «Вікіпедії»), а також фейки поширюють впливові особи США. Крім того, дослідження показало, що з 10 вивчених ШІ-сервісів всі 10 поширювали російську дезінформацію [3].

Дослідження Recorded Future 2024 року показало, що російське Агентство соціального дизайну (АСД) проводить інформаційну операцію Undercut з 2023 року. Особливістю операції є застосування ШІ відео, текстів та фото для створення фейків і мімікрування великих новинних організацій з метою поширення своїх наративів. Ціллю стало зменшення підтримки України Заходом, дискредитувати українську владу, умовити Західну аудиторію у неправильному використанні Україною допомоги партнерів, а також показати нібито успіхи російської армії. Інші наративи впливали на конфліктність всередині ЄС, зокрема щодо санкцій проти Росії та допомоги Україні. Крім того, операція включала пости ботів,

які поширювали неправдиві і вирвані з контексту цитати західних політиків, які підкріплювали антиукраїнські наративи [4].

Ще один спосіб використання ШІ для дезінформації – ботоферми. Росія використовувала їх ще до початку війни, проте після початку повномасштабного вторгнення, ця практика набула масового характеру завдяки ШІ-технологіям. Розслідування Мін'юсту і ФБР США викрило російську ботоферму та її діяльність. За звітами дослідження, ФСБ Росії з 2022 року використовувала ШІ для створення бот-акаунтів, що поширювали дезінформацію про країни ЄС, США, Ізраїль, а особливо поширювали антиукраїнські наративи. В Україні російські боти намагались дискредитувати політиків, дезорганізувати суспільство, деморалізувати ЗСУ, тощо. Досягненнями саме ШІ-складової дезінформації було створення більш переконливих акаунтів, збільшення їх кількості і адаптивності меседжів. Згідно з тим самим дослідженням, влада США не може протидіяти цій загрозі і покладається на співпрацю з комерційними акторами. Центр стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS) робить висновок, що Росія довела, що ШІ можна використовувати для пропаганди, а Захід ще побачить багато таких кампаній спецслужб РФ [1].

Таким чином, поява ШІ якісно змінила підхід Росії до дезінформації. Тепер ця технологія використовується російською пропагандою для створення текстових, аудіо та відеофейків, ботоферм. Мережа охоплює велику кількість методів, мов, країн впливу. Основні цілі операцій це дискредитація України, зупинка підтримки України, глорифікація Росії, сіяння внутрішніх конфліктів в Україні та інших державах. Інформаційні операції за допомогою ШІ активно проводять, у тому числі зараз, що зумовлює нові реалії міжнародних відносин. Експерти зазначають, що розвиток ШІ-технологій зумовить більш активні пропагандистські та дезінформаційні кампанії у країнах Заходу, до чого варто готуватись як Україні, так і членам ЄС та НАТО.

Список використаних джерел:

1. Harding, E. (2024, July 16). *A Russian bot farm used AI to lie to Americans. What Now?*. The Center for Strategic and International

Studies, CSIS. <https://www.csis.org/analysis/russian-bot-farm-used-ai-lie-americans-what-now>

2. *How Russia uses AI to dehumanise Ukrainians*. (2025, February 7). EUvsDisinfo. <https://euvsdisinfo.eu/how-russia-uses-ai-to-dehumanise-ukrainians/>

3. Newport, A., & Jankowich, N. (2025, March 26). *Russian networks flood the Internet with propaganda, aiming to corrupt AI chatbots*. Bulletin of the Atomic Scientists. <https://thebulletin.org/2025/03/russian-networks-flood-the-internet-with-propaganda-aiming-to-corrupt-ai-chatbots/>

4. «*Operation Undercut*» Shows Multifaceted Nature of SDA's Influence Operations. (2024, November 26). Recorded Future. <https://www.recordedfuture.com/research/operation-undercut-shows-multifaceted-nature-sdas-influence-operations>

5. Osadchuk, R. (2024, July 9). *AI tools usage for disinformation in the war in Ukraine*. DFR Lab. <https://dfrlab.org/2024/07/09/ai-tools-usage-for-disinformation-in-the-war-in-ukraine/>

Максим СЕМЕНЮК,

студент

Національного університету «Острозька академія»

ПРОПАГАНДА ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ

Пропаганда як метод гібридної війни розвивається неймовірними темпами. Якщо спробувати коротко описати, що це таке, можна сформулювати таку тезу: «Пропаганда – це будь-який метод, за допомогою якого ви можете змусити людину побудувати світогляд або громадську думку, зручну для вас».

Росія була одним із лідерів у використанні пропаганди ще з часів Радянського Союзу. Майстерно використовуючи різноманітні інструменти, вона вправно приховувала внутрішні проблеми і виправдовувала знищення українців та інших народів. Свої навички вона активно почала застосовувати у 2014 році, після анексії Криму та вторгнення в Донецьку та Луганську області. На ранніх етапах Росія намагалася використати пропаганду, щоб приховати свої злочини. Вона заперечувала своє вторгнення в Україну, описуючи це як «громадянську війну всередині України, де народ Донбасу повстав проти нацистської влади в Києві».

Аби зіпсувати репутацію України в міжнародному співтоваристві, Росія намагалася довести, що Україна не є незалежною державою і повністю залежить від Росії. Росія обрала мовне питання головним фокусом своєї пропаганди. З цією метою вона використовувала дезінформацію про нібито утиски російськомовного населення, що в майбутньому призвело до формування образу «російськомовного Донбасу» та «націоналістичного заходу».

Російська пропаганда також намагалася звинуватити Україну в різноманітних злочинах. Одним із прикладів є їхня історія про «Алею ангелів» – місце, присвячене дітям, які нібито загинули під час бомбардувань Донбасу Україною. Останнім пропагандистським методом є наратив про те, що Україна є «маріонетковою державою», контрольованою США та Європою.

Наступним етапом «еволюції» пропаганди стало повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році. Головна відмінність полягала в тому, що Росія більше не приховувала своїх дій, а натомість зосередилася на самовиправданні та дегуманізації українців у спробі зобразити їх «поганими хлопцями». Крім самої України, російська пропаганда була спрямована також на Європейський Союз і НАТО, але більше з метою виправдання власних невдач на полі бою. Почали активно просуватися наративи про те, що президент Зеленський тепер нібито є «нелегітимним президентом» і не має права залишатися на посаді.

У час, коли гібридна війна є такою ж загрозливою, як і класична війна, Україна змушена відповідати на такі дії, і активно розробляти методи протидії російській пропаганді. У 2021 році був створений Центр протидії дезінформації, завданням якого є виявлення та нейтралізація різних форм пропаганди. Іншим методом протидії є співпраця з корпораціями, такими як Google чи Meta. Це дозволяє блокувати різні канали чи групи, які розповсюджують проросійські або антиукраїнські наративи у популярних соцмережах як YouTube або ж Facebook. На жаль, не всюди вдається отримати можливість фільтрувати контент, як наприклад з популярним месенджером Telegram, який є одним з найбільших джерел для поширення фейків. Відсутність співпраці щодо блокування дезінформації приносить деякі складнощі, від того, що людина просто поглинає цю пропаганду і до того, що вона поширює її до інших людей.

Ще одним способом було створення міжнародної платформи «Nations Against Disinformation», яка була націлена не тільки на українців, але й на уряди, бізнеси та громадянське суспільство в усьому світі, об'єднані метою протидіяти дезінформації.

Окрім того, що держава сама розробляє інструменти для протидії пропаганді, існують також і громадські ініціативи, метою яких також є боротьба з дезінформацією. Однією з таких є StopFake, що діє з 2014 року та займається виявленням і спростуванням фейків у соціальній мережі Facebook. За підтримки кіберполіції було також відкрито проєкт BRAMA, яка має на меті залучення звичайних громадян до блокувань джерел пропаганди.

Боротьба з пропагандою є складним процесом, який змушує

як і слідкувати за дезінформацією і усувати її джерела, так і вчити інших цьому. Україна активно проводить інформаційну кампанію серед своїх громадян щодо інформаційної гігієни. Так, за час кампанії 2023-2024 років було створено понад 500 одиниць контенту, націленого на різні аудиторії.

1. *Для дорослих:* Документальні проекти («Російський спрут», «Правдива історія Донбасу») та курси на платформах «Дія» та «Київстар ТБ».
2. *Для молоді та дітей:* Анімаційні серіали та «Уроки Антифейку».
3. *Для іноземців:* Дайджести та конференції, спрямовані на роз'яснення контексту війни для аудиторії в ЄС.

Таким чином, ми можемо розглянути, як Росія активно розвивала пропаганду як метод гібридної війни, і як Україна розвиває свої методи по її протидії. Очевидно, що з розвитком сучасних технологій неможливо досягти 100% успіху в цій боротьбі – нові способи для поширення пропаганди з'являються дуже швидко. Однак український досвід в протидії пропаганді є дуже великим, і дає можливість кожен раз вміло знаходити спосіб, як запобігти поширенню фейків серед громадян. Цінність цього досвіду є дуже великою і ми сміливо можемо вчити інші країни в цьому напрямку, адже російська пропаганда націлена не лише на українців, але й на інші держави.

Список використаних джерел:

1. *Медіаграмотність як ключ до боротьби з російською пропагандою: виклики та рішення для України.* (2024, 30 серпня). SPRAVDI. <https://spravdi.org/mediagramotnist-yak-klyuch-do-borotby-z-rosijskoju-propagandoyu-vyklyky-ta-rishennya-dlya-ukrayiny/>
2. *Nations Against Disinformation: запуск нового креативного інструменту з протидії дезінформації.* (2023, 02 лютого). Міністерство закордонних справ України. <https://mfa.gov.ua/news/nations-against-disinformation-zapusk-novogo-kreativnogo-instrumentu-z-protidiyi-dezinformaciyi>
3. *Україна ефективно протидіє російській дезінформації.* (2022, 02 вересня). Рада національної безпеки і оборони України. <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5710.html>

Ярослав БУРКУТ,

студент

Національного університету «Острозька академія»

МЕДІАВПЛИВ КНР У ПІВДЕННО-СХІДНІЙ АЗІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ «М'ЯКОЇ СИЛИ» КИТАЮ В РЕГІОНІ

Китайська «м'яка сила» відрізняється від західного розуміння цього терміну. Якщо традиційно м'яка сила – це здатність приваблювати та переконувати без примусу, то Китай розглядає її як стратегічний інструмент для посилення свого глобального впливу та досягнення національних інтересів. Основні заходи, що застосовуються Китаєм, включають культурну дипломатію, стратегічні економічні партнерства, а також технологічні досягнення [3]. Через Інститути Конфуція, культурні заходи, а також власні медіаресурси держава просуває китайську мову, культуру та цінності, формуючи позитивний глобальний імідж і посилюючи міжлюдські зв'язки, тоді як ініціативи, наприклад, «Один пояс, один шлях», економічні позики і допомога сприяють зростанню масштабів співпраці та взаємодовіри з іншими країнами. Активна участь Китаю в міжнародних і регіональних організаціях дозволяє йому просувати власний підхід до глобального управління, а розвиток високих технологій, зокрема 5G, штучного інтелекту та космічних досліджень, закріплює образ технологічного лідера. У сукупності ці інструменти зміцнюють економічні та політичні позиції Китаю, перетворюючи співпрацю на джерело впливу. У 2014 році Сі Цзіньпін заявив: «Ми повинні посилити м'яку силу Китаю, подати хорошу китайську наративну лінію та краще донести повідомлення Китаю» [3].

Щоб зрозуміти, як Китаю вдається поширювати вплив у Південно-Східній Азії за допомогою власних засобів масової інформації та інших інструментів медіа, потрібно проаналізувати медіаландшафт регіону. Незважаючи на різноманітність Південно-Східної Азії, в країнах регіону можна простежити спільні особливості, наприклад, зниження рівня свободи преси. Ба більше, у багатьох

державних просторах простежується тенденція до звуження можливостей для вільного вираження поглядів. Репресивне законодавство та безкарність за злочини проти журналістів також є поширеними явищами, натомість ЗМІ все частіше стають інструментами в руках політичних еліт або бізнес-груп для просування власних інтересів [2]. Інтернет та соціальні мережі стають основними джерелами новин, особливо для молоді. Традиційні медіа втрачають позиції, поступаючись місцем платформам на кшталт Facebook, який у таких країнах, як М'янма, фактично є синонімом інтернету [4]. Саме в цьому середовищі, де традиційні демократичні інститути слабкі, а цифрові платформи домінують, Китай знаходить ідеальний ґрунт для свого впливу.

КНР вдалось побудувати потужну глобальну медіасистему, яка поєднує жорсткий політичний контроль із передовими технологіями. До ключових китайських медіа гравців у регіоні Південно-Східної Азії належать: Xinhua – державна інформаційна агенція, яка забезпечує глобальне поширення прокитайських наративів багатьма мовами; CGTN (China Global Television Network) – глобальний мовник, який позиціонує китайську модель розвитку як альтернативу західній, та Weibo – соціальна платформа, яка виконує функцію інструмента внутрішнього контролю громадської думки та платформи для поширення державних повідомлень [1].

Камбоджа є яскравим прикладом того, як Китай чинить вплив на поширення власних наративів за кордоном, заповнюючи інформаційний вакуум. Після репресій проти незалежних медіа в Камбоджі у 2017–2018 роках, коли західні мовники, наприклад, «Голос Америки» та «Радіо Вільна Азія» були обмежені, Китай отримав можливість значно посилити свою присутність. Одним з інструментів впливу КНР у медіапросторі Камбоджі вважають угоди про обмін контентом. Провідні камбоджійські онлайн-медіа, такі як Fresh News, регулярно перепублікують контент Xinhua та CGTN. До того ж КНР бере участь у створенні локалізованого контенту. Китайське міжнародне радіо (CRI) створило спільний проєкт із державним радіо Камбоджі «Радіо дружби Камбоджа-Китай» (CCFR). Воно веде мовлення кхмерською мовою, висвітлює місцеві події та китайсько-камбоджійську співпрацю і має понад 1 млн.

підписників у Facebook. Невід’ємною частиною впливу КНР на камбоджійські ЗМІ є інвестиції в медіа та інфраструктуру. Китайські компанії інвестують у місцеві медіаплатформи, такі як NICE TV (спільне підприємство з МВС Камбоджі) та новинний додаток TNAOT News. Ба більше, Huawei активно розвиває 5G-мережі в країні [5].

До ключових наративів, які Китай просуває в межах камбоджійського медіа простору належать: «Співпраця з Китаєм приносить вигоду», роблячи акцент на інфраструктурі, та «Китай – це відповідальний глобальний партнер», наприклад, у боротьбі з COVID-19. Втім, попри ці зусилля, довіра до китайських медіа серед населення залишається обмеженою, а західні мовники все ще зберігають популярність та авторитет [5].

Список використаних джерел:

1. Maksudzhanovna, M. A. (2025). The Contemporary Chinese Media System and Its Influence in the Global Information Space: The Case of CGTN, Xinhua, and Weibo. *AMERICAN Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 3, 129–133.

2. *A Changing Asian Media*. (October 2017). International Media Support. https://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2017/12/Asia-Assessment-2017_final-version-2.pdf

3. Albert, E. (updated February 9, 2018). *China’s Big Bet on Soft Power*. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/backgrounders/chinas-big-bet-soft-power>

4. Loomis, R., & Heidi, H. (2020). *China’s Efforts to Shape the Information Environment in Myanmar. Key findings*. CNA. <https://www.cna.org/analyses/2020/09/chinese-information-shaping-in-myanmar>

5. Loomis, R., & Holz, H. (September 2020). *China’s Efforts to Shape the Information Environment in Cambodia*. CNA. <https://www.cna.org/reports/2020/09/IIM-2020-U-026221-Final.pdf>

Вікторія ГРИНЬКО,

студентка

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У 2022–2024 РР.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації у 2022 р. означило початок нового етапу в інформаційній політиці України, коли питання протидії дезінформації перестало бути окремим напрямом діяльності та перетворилося на елемент загальнонаціональної оборонної стратегії. Масштаб і агресивність інформаційних операцій, спрямованих на підрив стійкості суспільства, вимагали комплексної трансформації механізмів державного управління інформаційною сферою, посилення регуляторного поля, координації між інституціями та розвитку нових інструментів захисту від фейків і маніпуляцій. Саме у 2022–2024 рр. відбулася інституціоналізація системної протидії дезінформації, яка охопила правові, комунікаційні, технологічні та міжнародні складові.

У перші тижні повномасштабного вторгнення головним завданням держави було зберегти керованість інформаційного простору і не допустити панічних настроїв. Російська Федерація застосувала одночасно десятки деструктивних наративів, спрямованих на дискредитацію Збройних Сил України, поширення недовіри до політичного керівництва, перебільшення втрат, формування відчуття невизначеності та безвиході. Значна частина цих повідомлень поширювалася через соціальні мережі, анонімні Telegram-канали, месенджери і спеціально створені мережі ботів. Ці операції доповнювалися кібератаками на державні ресурси, зламами сторінок органів влади та піддробкою офіційних комунікацій, що значно ускладнювало інформаційну ситуацію [3].

У відповідь була сформована модель «єдиного голосу», що передбачала скоординовану роботу ключових державних інституцій у сфері інформаційної політики. Регулярні брифінги сил сектору безпеки та оборони, оперативні зведення Генерального

штабу, офіційні коментарі уряду й Президента створили чітку вертикаль достовірної інформації, яка фактично нейтралізувала спроби створення хаосу в період найвищої небезпеки. Значну роль відіграв Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, що здійснював аналіз інформаційних операцій, виявляв фейкові повідомлення та готував оперативні спростування [2].

Важливим елементом стала модернізація законодавчого поля, яке мало відповідати умовам інформаційної війни. У грудні 2022 р. було ухвалено Закон України «Про медіа», що унормував діяльність телерадіомовників, інтернет-ресурсів та онлайн-платформ, передбачив вимоги до прозорості структури власності, розширив повноваження Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, визначив механізми реагування на поширення дезінформаційних матеріалів у період воєнного стану [1]. Оновлення законодавства дало можливість упорядкувати медійний простір, зменшити вплив проросійських ресурсів та створити правові умови для блокування джерел, що систематично поширювали небезпечний контент.

Особливого значення набула санкційна політика держави. У 2022–2024 рр. рішеннями РНБО та указами Президента було припинено діяльність низки медійних платформ, інформаційних ресурсів та соціальних мережеских груп, які координувалися російськими спецслужбами або прямо поширювали дезінформацію. Робота з їх викриття здійснювалася Службою безпеки України, Держспецзв'язку, Національною радою та іншими структурами, що дозволило суттєво зменшити масштаби проникнення ворожих наративів у середині країни. У 2023–2024 рр. частина операцій була спрямована проти великих анонімних Telegram-каналів, що виконували роль інформаційних «ретрансляторів» російських психологічних операцій.

Дезінформаційні кампанії ворога протягом цього періоду проходили еволюцію. Якщо у перші місяці війни вони були здебільшого масовими та хаотичними, то надалі перетворилися на більш цілеспрямовані та сегментовані. Російські структури почали використовувати соціально чутливі теми – мобілізацію, енергетичну безпеку, соціальні виплати, корупцію, втомленість Заходу від

війни – адаптуючи повідомлення під окремі групи населення. Аналітичні огляди показують, що основними напрямками російських інформаційних операцій стали спроби підризу довіри до Збройних Сил України, дестабілізація політичної ситуації, дискредитація військової допомоги партнерів, створення штучних соціальних конфліктів та спотворення фактів про ситуацію на фронті [4].

Важливим інструментом у протидії дезінформації став розвиток національних і міжнародних систем фактчекінгу. Українські громадські організації, спеціалізовані видання та аналітичні центри – StopFake, VoxCheck, ІМІ, «По той бік новин» – забезпечили регулярний аналіз інформаційних вкидів, що дозволило швидко спростовувати фейки та отримувати системну аналітику про їхнє походження. Держава координувала свою роботу з цими платформами, але водночас зберігала їх незалежність, що стало важливим фактором довіри. На міжнародному рівні Україна активно взаємодіяла з EUvsDisinfo та мережею аналітичних центрів країн ЄС і НАТО, що дозволило виявляти нові тенденції та техніки російських інформаційних операцій.

Одночасно протидія дезінформації вимагала технічної модернізації та кіберзахисту. CERT-UA, Держспецзв'язку та СБУ у 2022–2024 рр. ліквідували сотні бот-мереж, які поширювали фейки, координували інформаційні атаки, проводили розвідку настроїв у соціальних мережах і забезпечували технічну підтримку психологічних операцій. Значна частина атак відбувалася паралельно з реальними військовими діями: у моменти масованих ракетних ударів поширювалися вкиди про «повне знеструмлення країни», «втрату контролю над містами», «відсутність оборони». Доступ до міжнародної кібердопомоги, включно з підтримкою НАТО та ЄС, дозволив Україні зміцнити захист критичної інфраструктури і зменшити ефективність кіберкомпонента російських психологічних операцій.

Надзвичайно важливою частиною інформаційної політики стала комунікація з міжнародною аудиторією. Україна постійно стикається з російською дезінформацією, спрямованою на підризу підтримки серед партнерів, зокрема у країнах ЄС і США. Тому МЗС, Офіс Президента, Центр стратегічних комунікацій та інформаційної

безпеки й інші структури вибудували систему регулярних англомовних комунікацій: оперативні пояснення, спростування фейків, участь у глобальних медійних кампаніях, створення контенту, що руйнує деструктивні наративи. Такі комунікації відіграли значну роль під час обговорення військової допомоги, санкційних пакетів та формування міжнародної коаліції.

Окремим напрямом стала робота з підвищення рівня медіаграмотності населення. У 2022–2024 рр. державні структури спільно з громадськими організаціями та міжнародними партнерами реалізували масштабні освітні програми: курси для держслужбовців, тренінги для журналістів, навчальні модулі для школярів і студентів. Публічні кампанії з поясненням, як розпізнавати фейки, як убезпечити власні сторінки у соцмережах, як перевіряти джерела інформації, суттєво посилили стійкість суспільства до маніпуляцій. У 2024 р. почалася робота над інтеграцією медіаграмотності до стандартів середньої освіти – це створює підґрунтя для довгострокового захисту інформаційного простору.

У підсумку протидія дезінформації у 2022–2024 рр. перетворилася на системну державну політику, що охоплює правову, комунікаційну, технологічну, міжнародну та освітню складові. Україна змогла створити ефективну інфраструктуру, яка не лише реагує на інформаційні атаки, а й запобігає їм, формуючи суспільну стійкість. Взаємодія державних органів, громадянського суспільства та міжнародних партнерів стала ключовим чинником успіху. Умови триваючої агресії роблять подальший розвиток цієї системи критично важливим – зокрема, на рівні модернізації технологічних засобів моніторингу, розширення аналітичних центрів, оновлення законодавства та поглиблення міжнародної координації. У найближчі роки інформаційна політика України залишатиметься важливим елементом національної безпеки, адже інформаційний компонент війни продовжує бути одним із ключових інструментів впливу, який застосовує Російська Федерація.

Список використаних джерел:

1. *Про медіа. Закон України від 13.12.2022 року № 2849-IX.* (2022). Верховна Рада України. Законодавство України. <https://zakon>.

rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text

2. *Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Аналітичні матеріали, 2022–2024.* (б. д.). SPASVDI. <https://spravdi.gov.ua>

3. *Disinformation Cases Database, 2022–2024.* (n. d.). EU vs DiSiNFO. <https://euvdisinfo.eu>.

4. *N4E. Russian Narratives and Disinformation Trends, 2022–2024.* (2024). Riga.

Наукове електронне видання

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКО-АСПІРАНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ГІБРИДНІ ВІЙНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА»**

(11 грудня 2025 року)

Редакційна колегія:

*О. Дем'янчук, М. Романов, А. Атаманенко, Н. Конопка,
Н. Мартинюк, Д. Стретович*

Конференція відбулась у межах міжнародних грантових проєктів
«Академічна протидія гібридним загрозам – WARN»
та
«Моделювання та аналіз процесів інформаційної війни як інструмент захисту
демократії в ЄС і протидії загрозам».

Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 20,1.

Виготовлення макету і технічне редагування:
Дмитро Стретович

Національний університет «Острозька академія»
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2

ДЛЯ ЗАПИСІВ